

**T.C. HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TİYATRO ANASANAT DALI
TİYATRO PROGRAMI**

**TÜRKİYE'DE TİYATRO – TOPLUM İLİŞKİSİ
(İBB ŞEHİR TİYATROLARI)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Muhammed Emre KAYA

Danışman

Prof. Dr. Cevat ÇAPAN

İstanbul – 2017

**T.C. HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TİYATRO ANASANAT DALI
TİYATRO PROGRAMI**

**TÜRKİYE'DE TİYATRO – TOPLUM İLİŞKİSİ
(İBB ŞEHİR TİYATROLARI)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Muhammed Emre KAYA

Danışman

Prof. Dr. Cevat ÇAPAN

İstanbul – 2017

ÖNSÖZ

İstanbul Türkiye'nin minyatürü gibidir. İstanbul Şehir Tiyatroları ekseninde hem tiyatroyu hem toplumu hem de ikisi arasındaki ilişkiyi sanatsal açıdan ele alacağız. Temeli Osmanlı İmparatorluğu'nda atılmış olan "Osmanlı Güzellikler Evi" anlamına gelen "Darübedayi-i Osmanî" 103 yıllık geçmişinde birçok oyuna ev sahipliği yapmış, yediden yetmişe birçok insana kapılarını açmış, toplumla her zaman iç içe olmuştur.

Kurumun ve tiyatronun yapısı, Geleneksel Türk Tiyatrosu gibi konular incelenerek tiyatro ile toplum arasında nasıl bir ilişki olduğunun araştırılacağı bu çalışmada emeği geçen herkese çok teşekkür ediyorum. Özellikle danışman hocam Prof. Dr. Cevat ÇAPAN'a, hiçbir zaman hiçbir desteğini esirgemeyen ağabeylerim Yrd. Doç. Emir KAYA ve Dr. Emrah KAYA'ya, bu çalışmada önemli katkısı olan Psikolojik Danışman İrem ÖZKOL'a, yaptığı işlerle topluma ışık tutan ve bizleri yüreklendiren, ağabeyliğini hiçbir zaman unutmayacağım Bahadır ÖZDENER'e, konservatuardaki bütün hocalarıma ve beni konservatuara hazırlayan Tarık ŞERBETÇİOĞLU ve Binnur ŞERBETÇİOĞLU hocalarıma, üzerimde çokça emeği olan Hüsnü KILIÇ'a, Şahin ÖZER'e, Mesut UÇAKAN'a ve tez aşamasında desteğini esirgemeyen Şehir Tiyatroları'nın bütün birimlerine, çalışanlarına sonsuz teşekkür ediyorum.

İstanbul, 2017

Muhammed Emre KAYA

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

.....^{Tiyatro}.....Anabilim/Anasanat Dalı^{Tiyatro}..... Programı Tezli Yüksek Lisans
öğrencisi^{Muhammed Emin KAYA}..... tarafından hazırlanan
“.....^{Türkiye’de Tiyatro-Tarifi İlişkisi (İBB Şehir Tiyatrosu)}.....”
adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Tarihi : ^{15.04/2017}

(Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi: ^{Prof. Dr. Cevat Çapan}
Danışman: ^{Hakkı}.....Üniv.ASD/ ABD Öğr.Üyesi

Jüri Üyesi: ^{Prof. Dr. Meral Tokgöz}
.....^{Hakkı}.....Üniv. ^{Tüy} ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: ^{Doç. Dr. Merve Aksoy}
.....^{Hacettepe}.....Üniv. ^{B. Ak} ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi:
.....Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

.....

Jüri Üyesi:
.....Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

.....

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
1. GİRİŞ.....	1
2. TİYATRONUN DOĞUŞU.....	3
3. GELENEKSEL TÜRK TİYATROSU.....	5
3.1. Meddah.....	7
3.2. Karagöz.....	9
3.3. Orta Oyunu.....	20
3.4. Kukla.....	26
3.5. Köy Seyirlik Oyunu.....	31
4. ŞEHİR TİYATROLARI'NIN TARİHSEL SÜRECİ VE YAPISI.....	38
4.1. Kurumun Kuruluş Amacı.....	38
4.2. Kurumun Tarihçesi ve Tanıtımı.....	39
4.3. Yönetmelik ve Kurullar.....	47
4.3.1. Edebi Kurul.....	47
4.3.2. Yönetim Kurulu.....	48
4.3.3. Disiplin Kurulu.....	50
4.3.4. Teknik Kurul.....	51
4.4. Mevcut Sahneler.....	52
5. ŞEHİR TİYATROLARININ TOPLUMSAL FAALİYETLERİ.....	53
5.1. Çocuk Şenliği.....	53
5.2. Genç Günler Festivali.....	54
5.3. Darülbedayi Atölyesi.....	55
5.4. Çocuk Eğitim Birimi.....	56
5.5. 2006–2016 Yılları Arasındaki Veriler.....	56
6. İBB ŞEHİR TİYATROLARI SAHNE YÖNETİCİSİ KUBİLAY PENBEKLİOĞLU İLE SÖYLEŞİ.....	60
SONUÇ.....	64
KAYNAKLAR.....	66
ÖZGEÇMİŞ.....	68

GENEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Muhammed Emre KAYA
Ana sanat Dalı : Tiyatro
Programı : Tiyatro
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Cevat ÇAPAN
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Ocak 2017

TÜRKİYE’DE TİYATRO – TOPLUM İLİŞKİSİ (İBB ŞEHİR TİYATROLARI)

ÖZET

Bu çalışmada tiyatronun kaynağı, Geleneksel Türk Tiyatrosu, Darülbedayi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları’nın yapısı ve işleyişi incelenmiştir. Tiyatro ile toplum arasındaki ilişki kurumun kuruluşundan, tarihten, geleneksel oyunlardan ve içlerindeki tiplerden yola çıkılarak araştırılmıştır. Türkiye’nin en önemli sanat kurumu olan Şehir Tiyatroları’na olan günümüzdeki ilgi ve kurumun mevcut faaliyetleri de bu çalışmanın tiyatro ile toplum arasındaki güncel ilişkisini içermektedir.

Anahtar Sözcükler: Tiyatro, Darülbedayi, Şehirtiyatroları, Toplum

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Muhammed Emre KAYA
Field : Theatre
Program : Theatre
Supervisor : Prof. Dr. Cevat CAPAN
Degree Awarded and Date : Master – Jan, 2017

THEATER - SOCIETY RELATIONSHIP IN TURKEY (ISTANBUL METROPOLITAN MUNICIPALITY CITY THEATER)

ABSTRACT

In this study, the origin of theater, traditional Turkish theater, Darülbedayi and the structure and functioning of Istanbul Metropolitan Municipality City Theaters were examined. The relationship between the theater and the society has been searched through the foundation of the institution, historical progress, traditional plays and the characters within. Nowadays the interest in City Theaters which are the most important art institution of Turkey, and the current activities of the institution are the points mentioned in this work as the indications of existing relationship between the theater and the society.

Keywords: Theater, Darülbedayi, City Theater, Society

1. GİRİŞ

Tiyatronun nasıl ortaya çıktığı, insanların neden böyle bir sanata ihtiyaç duyduğu, sanatın işlevselliğinde toplumun etkisi gibi konular tiyatro-toplum ilişkisinin temelini oluşturmaktadır. Binlerce yıllık geçmişi olan tiyatro sanatının hem geçmişte hem günümüzde insanlığa etkisi çok önemli boyutlarda olmuştur. Toplumsal olayların bütünü, olumlu-olumsuz yönleriyle tiyatro ile ele alınmıştır. Yeri gelmiş toplumsal bir soruna değinilmiş, farkındalık oluşturulmuş, yeri gelmiş mutlu anlar pekiştirilmiş neşeye neşe katılmıştır. İşte bu yönüyle ele alınan tiyatro sanatı geçmişte olduğu gibi gelecekte de var olmaya devam edecektir. Bunun için bir devlet kurumu olan Şehir Tiyatroları'na büyük görevler düşmektedir.

Şehir Tiyatroları İstanbul başta olmak üzere Türkiye'nin sanat otoritesi sayılabilecek bir kurumdur. Şehir Tiyatroları'nın kalitesi Türkiye'deki tiyatronun ve tiyatro izleyicisinin çitasını yükseltebilir. Kurumun büyük bir kısmı dünyayı bilen, takip eden hatta uluslararası bilfiil iş yapan sanatçılardan oluşmaktadır. İstanbul seyircisi de bu emeği karşılıksız bırakmamış, geçtiğimiz sezon, yani 2015–2016 sezonunda sahnelenen 43 oyun için 407.908 adet bilet satışı yapılmış ve doluluk oranı %87'ye ulaşmıştır. Bu oyunlarla toplam 71 tane ödül alınmıştır. Son 10 yılda en çok oyun izlenen ve en çok başarı getiren sezon olmuştur.

Ülkenin genelinde %2'lerde kalan seyirci oranı Şehir Tiyatroları'nda zirve yapmış, neredeyse %2'lik dilimin %1'ini tek başına oluşturmuştur. Milletin vergileriyle ayakta duran ve bir devlet kurumu olan Şehir Tiyatroları daha doğru metinlerle ve rejilerle toplum ile iletişim kurulması açısından bir lokomotif görevi üstlenmektedir. Çünkü biliyoruz ki tiyatro ile ilgilenen herkesin gözü kulağı Şehir Tiyatroları'ndadır ve beklenti büyüktür.

Aynı zamanda Şehir Tiyatroları'nın 11 tane sahnesi olup, günde yaklaşık 3000 kişiye oyun izletme kapasitesi vardır. 200 civarında oyuncusu, toplamda 500'den fazla çalışanı olan Şehir Tiyatroları oyunlarda kullanılan dekorları, kostümleri, ışığı, sesi kendi içinde üreten bir fabrika gibidir.

Böylesine büyük bir kurumun tiyatro – toplum ilişkisini kuvvetlendirmek için yaptığı çalışmalar, kurumun kendi tarihinden de izler taşıyarak devam etmektedir. Darülbedayi atölyesi gibi çalışmalar yeni bir tiyatro okulu olma özelliği taşımaktadır. Konservatuar eğitiminin verildiği bu atölyede toplumun her kesimine Şehir Tiyatroları'nın kapısı ücretsiz bir şekilde açılmıştır.

Özellikle repertuar oluşturulurken yapılan tercihler toplumun ilgisini belirleyecek ana konudur. Oyun seçimlerinde sahnede toplumun kendinden bir şeyler görmesi bu bağı kuvvetlendirecektir. Hem dünyanın yakından takip edilmesi hem de kendi kültürümüzün muhafaza edilip ortaya modern eserler koyulması, tiyatronun ve toplumun gelişimine büyük katkı sağlayacaktır.

Tiyatronun çıkışına uygun, Geleneksel Türk Tiyatrosu'ndan ve tarihten ilham alarak çağdaş ve modern bir tiyatro anlayışı toplumun ihtiyaç duyduğu önemli bir konudur. Şehir Tiyatroları tiyatro ile toplum arasındaki bağı kuvvetlendirmede etkin bir kurumdur.

2. TİYATRONUN DOĞUŞU

Hayatın içinden, gerçek olayları ya da gerçekleşebilecek olayları canlandırma sanatına tiyatro denir. Tiyatro kelimesi dilimize İtalyanca “teatro” sözcüğünden geçmiştir. Kelimenin kökeni Yunanca olup “görme yeri, seyirlik yer” gibi anlamlara gelir.

“Tiyatro; başka birçok sanat dalı gibi, köklerini ilkel dönemlerde bulan ve dinsel törenleri, ritüelleri, temel alarak gelişen ve süreç içerisinde de bağımsızlaşan bir sanat dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda tiyatro, ilkel insanın doğa olaylarını, bedensel hareketleriyle taklit etme ya da temsil etme isteminden, eğiliminden doğmuştur.” (Nutku, 1993)

Tiyatro sanatı ilk olarak Eski Yunan’da, milattan önce 534 senesinde Dionysos şenliklerinde ortaya çıkmıştır. Dionysos, Yunan mitolojisinde eğlence, alem, şarap ve haz tanrısıydı. Belli ritüeller kapsamında dinsel törenler yapılırdı. Yılda bir kere düzenlenen bu törenler şenlik havasında geçerdi. İnsanlar içip eğlenirlerdi, taklitler yapılırdı, komik fıkralar anlatılırdı. Zamanla bu bir meslek haline geldi.

“Tiyatro bir sanat dalı olarak, M.Ö. 6. yüzyılda Eski Yunan’da, önceki dönemlerde sahip olduğu dinsel niteliklerinden uzaklaşmaya başlamış ve özerk bir kimliğe kavuşmuştur.” (Korkmaz, 2009:64–68)

Bu mesleği icra edenler tek başlarına yaptıkları gösterilere “monologos” adını verdi. Karşılıklı bir söyleşi tarzında olan gösterilere ise “diyalogos” denildi. Üç kişinin yer aldığı gösterilere de “trialogos” ismi verildi. Bunların gelişimiyle de tiyatronun temeli atılmış oldu.

Tiyatronun ilk çıktığı dönemlerde yazılı metinler yoktu. Oyuncular kendi yeteneklerine göre ve o zaman için güncel sayılabilecek konulara değinerek doğaçlama gösteriler yaparlardı. Oyunların oynanması için belli bir mekân kavramı yokken zamanla bu mesleğin gelişmesiyle “amphitheatron” denilen, bir sahne ve seyirci düzeni olan yerlerde oynanmaya başlandı. Sahne ön tarafta yer alır, seyirci ile arasındaki boşlukta korolar yer alırdı.

“Tragedya, ağır ağır gelişerek son biçimini almıştır. Aiskhylos ikinci aktörü eklemiş, diyalogu önce çıkarmış, koronun önemini azaltmıştır. Sophokles, oyuncu sayısını üçe çıkarmış, boyalı dekoru getirtmiştir. Tragedya, giderek bugünkü ağırbaşlı anlatım yöntemini benimsemiştir. Tragedyada kullanılan koşukta değişiklik yapılmıştır. Episod ya da bölüm sayısı arttırılmıştır.” (Şener, 2008:27)

Gün geçtikçe bu meslek gelişmeye devam etti. Artık oyunlar konularına göre isim almaya başladı. Eğlenceli oyunlara “komedy”, hüzünlü oyunlara “tragedya” dendi. Daha sonraları konular arttıkça, gündem değıştikçe yeni türler de ortaya çıkmaya başladı. Her toplum kendi tiyatrosuna yön verdi.

3. GELENEKSEL TÜRK TİYATROSU

Bir toplumun sanatı o toplumun yaşam biçimi, kültürü, politikaları vb. birçok ögesi ile ilgili izler taşır. Bu sebeple aradan yüz yıllar geçse bile sanat üzerinden toplumlar hakkında bilgi edinmek mümkündür. İşte Türk tiyatrosu ile de Türk toplumunun yapısını, geçmişini, kültürünü öğrenmek mümkün. Geçmiş dönemlerdeki gösterileri, etkinlikleri ve törenleri incelediğimizde de, daha sonraki süreçte geleneksel Türk tiyatrosunu incelediğimizde de başta tiyatro olmak üzere sanat ile toplum arasındaki bağın önemini görüyoruz.

İnsanlık tarihinin en eski sanatlarından biri olan tiyatro Türk toplumunda da farklı şekillerde gösteriler olarak karşımıza çıkmıştır. Türklerin İslamiyet'ten önceki döneminde de dahi bu tür toplumsal etkinlikleri olduğunu görüyoruz. Bununla ilgili Mehmet Fuat Bengü *Tiyatro Tarihi* adlı eserinde şöyle demiştir:

“Türk tiyatrosu denince uzanabildiğimiz en eski Türk kavimlerine inen büyük bir birikimin olduğunu unutmamak gerekir. Misal bazı Türk toplulukları aşiretler halinde yaşıyordu. Her aşiretin bir totemi vardı. Bir ağaç ya da bir hayvan. Totem, aşiretin hem atası hem de tanrısıydı. Şaman dininin bir takım törenleri, yasakları, yasaları olduğunu biliyoruz. Totemi hayvan olan Türk aşiretleri o hayvanın etini yemezlerdi. Yalnız yılda bir kere dinsel bir tören olarak o hayvanı avlamak üzere sürekle avına çıkardı. Av sonunda kurban edilen hayvanın eti, törensel ziyafetle topluca yenirdi. Yine aşiretten birinin ölümü halinde, ölen kişinin bedeni herkesin katıldığı bir törenle gömülür, yası tutulur, anısına şiirler söylenirdi. Bu törenlerde de taklit, dans ve müzik öğelerinin yer alışıyla ilkel bir tiyatro olayı gerçekleşmiş olurdu. Yine bütün dünya toplulukları gibi ilkel Türk topluluklarında ilk tiyatro yönetmeni, ilk başoyuncu; din adamları ve büyücülerdi.” (Fuat, 2000:240)

Özellikle Altay ve Moğol Türklerinin Şaman olduğu dönemlerde halk arasında büyücü din adamlarına Kam denilirdi. Rivayetlere göre Ülgen isim tanrı ilk Şaman'a "Senin adın artık Kam olacak" demişti. Bundan sonraki süreçte bu görev bir ritüel ile üstlenildi. İnsanlar ile ruhlar âlemi arasında köprü görevi yapan Kamların dualarla insanlara şifa dağıttığı, olumsuzlukları def ettiği gibi şeylere inanılırdı. Kamlara hem büyücü hem din adamı hem de hekim gözüyle bakılırdı.

"Kam törenlerinin teatral yanı bu ritüellerin tiyatro sanatının en eski şekli olduğu düşüncesini güçlendirir. Birçok araştırmacı da bunu dile getirmiştir. Kam törenleri zaman zaman komiklikler de içerirdi. Oyuna Kam'ın yardımcısı, müzisyen, özel olarak seçilmiş genç kız ve erkekler, seyirciler katılsa da başrol Kam'ındı. Kam bütün kahramanların yerine konuşur, hayvanların, nesnelere taklitlerini yapar yani bir grup aktörün işlevini üstlenirdi." (Pirdeveoğlu, 2003:63)

Sadece Kam törenlerinde değil Şamanların birçok etkinliğinde de tiyatroya benzerlikler söz konusuydu.

"Şamanlar törenlerde çaldıkları davulun da etkisiyle bir tür trans yaşarlar, bu esnada tanrılar ve ruhlarla dua aracılığıyla iletişim kurarlar. Şaman, tören sırasında dans eder, dua, şiir okur ama bunların belli bir kalıpları yoktur, doğaçlama gerçekleşir. Yani Şaman her töreni yaratıcılığıyla benzersiz kılar." (Ergin, 1995:112)

Türklerin İslamiyet ile tanışmasının neticesinde toplumsal değişiklikler kaçınılmaz olmuştur. Yaşam biçimleri her ne kadar kısmen aynı kalmış olsa da kültürel anlamda ciddi farklılıklar meydana gelmiştir. Topluma yeni bir bireyin katılması şeklinde görülen doğum olayları, sünnet, mevlit, taziye, bayram gibi dinsel törenler, mesleki törenler gibi etkinlikler o gün için birer tiyatro gösterisi olarak yorumlanabilir.

Türk toplumu o dönemlerde göç eden ve savaşan bir millet olduğu için kültürel ve sanatsal etkinliklere yeteri kadar yönelememiştir. Mevcut geleneklerine, törenlerine bağlı kalmak ile yetinmiş uzun bir süre bu şekilde devam etmiştir.

Ancak ilerleyen zamanlarda yine içerik olarak özünü muhafaza ederek, toplumsal konulara değinilen Meddah, Karagöz, Orta Oyunu, Köy Seyirlik Oyunu gibi gösteriler önemli yer teşkil etmiş ve ilgi odağı olmuştur.

3.1. Meddah

Meddah kelime manası olarak metheden, öven, övgüde bulunan kişi anlamına gelir. Zaten kültürel olarak anlatma, etkileme, gösteri etkinliklerinde aktif olan Türk toplumu İslamiyet’i seçmesiyle birlikte Hz. Muhammed’i öven methiyeleri sıkça kullanır hale gelmişti. Daha sonraları olumlu toplumsal olayları da anlatmak için bu görevi yapan insanlar çıkmıştı. Önemli meddahların başında Hassan Sabit, Dede Korkut, Herodot Cevdet gibi isimler gelir.

Zamanla sanatsal bir duruma gelen meddahların en önemli özelliklerinin başında kostümleri ve söylemleri gelir. Ellerinde sopaları, sol omuzlarındaki mendili ile halkın karşısına çıkarlar ve onları etkilerlerdi. Genel kalıp girizgâhları olur, gerektiği zamanlarda değişik şive taklitleri yaparlardı. Meddahlar, dinsel konuları, tarihsel kahramanlıkları ve olayları coşkulu bir şekilde anlatırken seyircilere duygusal olarak tesir ederlerdi.

Meddahlık için tek kişilik tiyatro gösterisi de denilebilir. Meddah bütün rol kişilerini kendinde toplayan bir oyuncudur. Canlandırdığı kişilerin, tiplerin, karakterlerin özelliklerini taşır ve değişiklikleri yaşatır. Meddahlar çok zekidirler. Çünkü anlık değişkenlikler, söylemler vardır ve dekorsuz, perdesiz, sahnesiz, alanlarda dahi yüksek performans göstermeleri gerekir.

Meddahların genel özellikleri aynı olmakla beraber kendi içlerinde dört gruba ayrılırlar. Bunların anlattıkları konular, anlatıma hazırlıkları gibi özellikleri farklılık gösterebilir. Özdemir Nutku *Meddahlık ve Meddah Hikâyeleri* adlı eserinde şu şekilde bahsetmiştir:

“Meddahlar belli özellikleri bakımından gruplandırma yoluna gidilmiştir. Bu gruplandırmayı şöyle izah etmek mümkündür; meddahların nitelikleri üzerinde dururken bunların başlangıçta dörde ayrıldıklarını öğreniyoruz. Fütüvvetname’de bu dört meddah şöyle gösterilmiştir:

- 1- Üstün yetenek ve söz ustalıklarıyla Hz. Peygamber ve Ehl-i Beyt'i öven, onlarla ilgili söylentileri, hikâyeleri ve menkıbeleri manzum olarak söyleyenler.
- 2- Büyüklerin şiirlerini ve başkalarının manzum olarak yazdığı sözleri okuyanlar, halka yararlı olanlar.
- 3- Bu sınıfa giren meddahlar, meddahlığın yanı sıra halka yararlı olan başka işler de yaparlar.
- 4- Dağınık bir takım şiirler öğrenmiş olanlar. Bunlar şiirleri kapı önlerinde okurlar ve bir kasideyi dilenerek satarlar. (Nutku, 1997:47)”

Bu konuya Meddah Sururi'den güzel bir örnek verilebilir:

“Ömer Efendi, kahvede arkadaşlarına nasıl askerlikten kıdem aldığını anlatmaktadır:

— Tilafone etmişler, firganın garargâhına vardım. Gumandan beğın çadırına girdim. Temennayı çaktım.

— Negören Ömer Efendi, dedi.

— Sen negören beğem, dedim.

— Seni imtihan edecez, gidemine goycaz, dedi.

— Goyun beğem, dedim. Çadırın direğine dürülü hartayı indirdü, masanın üstüne yaydı.

— Bu ne ki? dedi.

— Hartadır beğem.

— Ya şu gördüğün uzun, kızıl cızgılar ne ki? dedi.

— Huduttur beğem, dedim.

— Ee, eşkolsun Ömer Efendi, sağa dedi.

— Ya şu mavi boyalı gısım nedir? dedi.

— Denğizdir beğem, dedim.

— Ya şu nokta nokta sıyah cızgılar ne ki? dedi.

— Gara pampurdur, beğem, dedim.

— Eşkolsun Ömer Efendi sağa, dedi.

- Bura nire? dedi, parnağınla göstürttü.
- İstanbul'dur, beğem dedim.
- Ya şurası nire? dedi.
- Paris'tir, beğem, dedim.
- İstanbul'dan Paris'e ne kadar vakitte geden? dedi.
- Eşğinen dört saatte varırık, emma yolda bir ahbap çıgar gayfe mayfe ısmarlar, beş saatte giderim, dedim.
- Eşkolsun Ömer Efendi sağa, dedi; galktı ağnımdan şapadanak öptü. Beni gidemime goydular.”¹

3.2. Karagöz

Karagöz oyununun temeli “Gölge Oyunu” veya “Hayal Oyunu” olarak da adlandırılan çeşitleriyle Mısır'a dayanmaktadır. Ancak 17. yüzyılda Türkler bu oyunu öğrenmiş, geliştirmiş ve millileştirmişlerdir. Karagöz oyununun iki ana karakteri vardır. Genel olarak Karagöz ve Hacivat üzerinden şekillenen oyun öğretici ve eğlendirici tarafıyla öne çıkmaktadır. Bu karakterlerin gerçekten yaşayıp yaşamadıkları belli olmamakla birlikte toplumsal olaylardan yola çıkarak iyiyi ve kötüyü, doğruyu ve yanlışını temsil etmeleri açısından kabul görmüşlerdir. Rivayetlere göre ise Orhan Gazi döneminde yaşayan Karagöz ve Hacivat bir cami inşaatında çalışıyorlardı. Demirci Karagöz ve duvar ustası Hacivat devamlı didişerek diğer işçilerin de çalışmasına engel olup cami inşaatının gecikmesine sebep oldukları için ölüm cezasına çarptırılmışlardır.

¹ <http://www.ekultursanat.com/tyatro/eser-1376-Alayli-Omer-Efendi-> (Erişim: 18.01.2017)

Karagöz oynamak için belli bir donanıma ihtiyaç vardır. Karagöz oynatan kişiler genelde usta – çırak ilişkisiyle bu işi öğrenirler. Karagöz'ün ustası olarak Şeyh Küşteri kabul edilir. Bu netlik kazanmamış olsa da bu işi yapanlar tarafından benimsenmiş ve önder kabul edilmiştir. Mesleki donanımın yanı sıra Karagöz oynamak için belli gereçler de vardır.

“Karagöz sanatçıları, öbür kültürel miras unsurlarının aktarımında olduğu gibi usta – çırak ilişkisi içinde yetişmektedirler. Hayali adayları tıpkı âşıklık geleneğinde olduğu gibi sınava tabi tutulurlar. Ustaların elinden icazet aldıktan ve ancak ustasının ilan etmesinden sonra “Hayali” olabilirler. Sanatta ustalaşan kişilere “baba” adı verilir. Babalar Karagöz gösterilerinin nerede ve ne şekilde düzenleneceğine karar verirler. Bu durum, Karagöz geleneğinde “lonca” teşkilatına benzer bir mesleki örgütlenmenin varlığına işaret etmektedir.” (Coşkun, 2010:9)

- HAYALİ: Karagöz oynatan kişilere Hayali denir. Karagöz oyunlarının en önemli özelliği bütün oyunun bir kişi tarafından oynatılmasıdır. Bütün seslendirmeler, şarkılar, mizansenler hayalinin idaresindedir. Bazı tiplerin kendine has şarkıları vardır ve o tipi kim canlandırırsa canlandırсын seyirci çalan şarkı ile gelecek tipi bilir. Hayali olabilmek için uzun yıllar yordaklık yapılıp ve yordaklık yapılan hayaliden bu unvan icazet yoluyla alınır.
- YARDAK: Hayalinin perde arkasındaki yardımcısıdır. Hem yetişme açısından hem hayalinin işini kolaylaştırmak açısından önemlidir. Tef çalar, tasvirleri ustaya verir.
- PERDE: 180 x 100 cm ebatlarında olan oyun perdesi beyaz renklidir. Perde, oynatan kişiye göre, oyuna göre, mekâna göre farklılıklar gösterebilir. Perdeye Karagöz oyunlarının ustası olarak kabul edilen Şeyh Küşteri'ye atfen Küşteri Meydanı adı da verilir.

- PEŞ TAHTASI: Perdenin altında yer alan tezgâh şeklindeki bu tahta perdenin arkasına doğru uzanır ve hayalinin kullanacağı tasvirler, tef, ışık kaynağı gibi gereçler bunun üzerinde yer alır. Raf şeklinde bir parçası da mevcuttur ve adı “Destgah”tır.
- HAYAL AĞACI: Hayali perde üzerinde birçok tasviri tek başına idare ettiği için her iki eli de genellikle dolu olur. Perdede o an olması gereken ikiden fazla diğer tasvirlerin de perdeye yapışık olmasını sağlayan destek gerecidir.
- TASVİRLER: Perdedeki tiplerin, karakterlerin iki boyutlu şekillerine “tasvir” denir. Genelde deve derisinden yapılan tasvirler ışığı kısmen geçirebilirler. Tasvirlerin boyutu genel itibariyle 30 ila 40 cm arasındadır. En iri tasvir 50 cm ile Himmet’tir.
- OYNATMA ÇUBUKLARI: Boyları 50 ila 60 cm civarında olan bu çubuklar gürgen ağacından yapılır. Tasvirlerin perdede hareket edebilmesi için kullanılırlar.
- FIRDÖNDÜ: Karagöz çubukları genelde yataydır. Bundan dolayı oynatılan tasvirler yalnızca tek yönde hareket ederler, geri dönemezler. Bunun önüne geçmek için tasvirlerin arka kısmına deriden ufak bir yuva yapılır ve menteşe yardımı ile görüntüye hareket etme imkânı kazandırılır. Buna firdöndü denilir.
- GÖSTERMELİK: Oyundan önce müzikle beraber perdede hareket halinde olmayan nesnelerin, tiplerin tasvirleridir. Gemi, kedi, limon ağacı, çiçek demeti gibi şeyler olmakla beraber seyircide merak uyandırması için alakasız şeyler de yansıtılabilir.
- IŞIK KAYNAĞI: Önceki dönemlerde mum ışığı gibi aydınlatmalar kullanılmaktaydı. Şimdilerde ise ampuller kullanılmaktadır.

- NAREKE: Kavalı andıran bir çeşit düdüktür. Kamıştan yapılır. Giriş bölümlerinde çalınır.
- TEF: Genellikle yordakların çaldığı bir müzik aletidir. Karagöz oyunlarında kullanılan tefe “dayren” denir, tefi çalan kişiye ise “dayrenbaz” denir.
- ZİL: Tef var ise zil de vardır. İkisinin bir arada olduğu tefler de vardır.

Karagöz’ün içinde bir olay örgüsü vardır. Oyun başlamadan önce seyirciye fikir vermek amacıyla ön oyunlar yapılır, çeşitli nesnelere gösterilir. Bunların her birinin ayrı anlamları vardır.

“Karagöz oyununda kişiler ve nesnelere “tasvir” adı verilen, deri üzerine renklendirilmiş figürler aracılığıyla canlandırılmaktadır. Oyun başlamadan önce hem seyirciye oyunun muhtevası üzerine fikir vermek hem de merak uyandırmak için perdeye “göstermelik” adı verilen bir tasvir yerleştirilir. Örneğin limon ağacı oyununda acı tatlı oyunlar olacağını gösterirken, cin, dev, şahmeran olağanüstü olayları, çiçek vazosu neşeli olayları işaret eder.” (Coşkun, 2010:9)

Karagöz oyununda çeşitli tipler vardır. Bu tipler dönemsel olarak değişebilmektedir. Her birinin bir misyonu, temsil ettiği bir kitlesi vardır. Tiplenin adı da davranışları da temsil ettiği kitleden izler taşır.

- KARAGÖZ: “Işkırak” denilen bir şapka giyer. Keldir. Eğitimi olmayan Karagöz’ün düzenli bir işi yoktur. Dönemsel işlerde çalışır ve bu işleri genel de arkadaşı Hacivat bulur. Saf, içi dışı bir, düşünmeden, planlamadan tepkiler veren bir tiptir. Halkın sağduyusunu temsil eder. Cesur ve mert olması en önemli özelliklerindedir. Meraklı, bir o kadar da patavatsız olan Karagöz açık saçık konuşarak başını belaya sokar.

Karısıyla da arası yoktur. Bazen hileler ile diğerlerini kandırmaya çalışsa da çok başarılı olduğu söylenemez. Sürekli Hacivat'ın söylediklerini yanlış anlamasından dolayı komik duruma düşer.

- HACİVAT: Kıvrık ve sivri bir sakalı olan Hacivat çok kurnazdır ve içten pazarlıklı bir tiptir. Karagöz'ün aksine eğitimidir. Her mevzuda az ya da çok bilgi sahibidir. Duruma göre, ortama göre tavır alır. Güvenilir olması, kültürlü olması, Arapça ve Farsça kelimeleri çokça kullanması öne çıkan özelliklerindedir. Karagöz onu çoğu zaman anlayamaz, ya da işine gelmez. Hacivat ve Karagöz'ün didişmeleri oyunun temelini oluşturur, komik ve eğlenceli olması da ilgi çeker. Her hareketini planlar, insanlara öğütler verir. En sevdiği şey ise Karagöz'ü kendi işlerinde çalıştırmaktır.
- BEBERUHİ: Altı Kulaç ve Pisbop olarak da anılır. Yaygara çıkaran yılışık bir tiptir. Çok ağlar, hızlı konuşur ve işleri oldubittiye getirir.
- TUZSUZ: O dönemki eşkıyaları, kabadayıları temsil eder. Gücüne güvenir, etrafındakilere sürekli posta koyar, tehdit eder, her an kavgaya hazırdır.
- ZENNE: Oyunun işleyişine göre farklı rollerde çıkar. Çok konuşmaz. Karagöz'ün karısıysa perdede yer almaz, sadece sesi duyulur.
- CİN: İnsanüstü özellikler taşıyan, farklı güçleri olan yaratıklardır.
- ÇENGİ: Oyunun sonunda ortaya çıkar, dans eder. Çengi Kız veya Afet diye de bilinir.
- KAYSERİLİ: Kayseri şivesiyle konuştuğu için Kayserili olarak da bilinir ancak asıl adı Mayısöğlü'dür. Genellikle bakkal veya pastırmacı olarak gözüktür. Kolundaki yumurta sepeti eksik olmaz.

- KASTAMONULU: Mesleği odunculuk olan Himmet Ağa ya da Himmet Dayı'nın vazgeçilmezi elindeki baltasıdır. Kastamonu şivesi ile konuştuğu için Kastamonulu da denir. Kaba, görgüsüz bir tiptir.
- ÇERKEZ: Başında Kafkas kalpağı ve belindeki kılıcı başlıca özelliğidir.
- RUM: Rumca kelimeleri çok sık kullanır. Hatta o kadar çok kullanır ki Türkçe konuşurken bile Rumca kelimeler çok sık duyulur. Doktor ya da meyhaneci gibi meslekleri icra eder.
- MATİZ: Devamlı elinde şarap şişesi vardır ve hep sarhoştur. Rum kökenlidir. Kabadayı gibi davranır.
- ARAP: Oyunun konusuna göre "Ak Arap" ya da "Kara Arap" olarak adlandırılır. Fıstık, kahve gibi şeyler satar.
- LAZ: Hemen hemen kemeçsiz perdede gözükmez. Çok hızlı konuşur, çok çabuk öfkelenir, kimsenin konuşmasına fırsat vermez.
- KÜRT: Şiveli konuşmasıyla öne çıkar, genelde mesleği bekçiliktir.
- ARNAVUT: Oyunun işleyişine göre birçok isimle anılabilir. Bunlar Mestan Ağa, Recep Ağa, Ramazan Ağa, Bayram Ağa, Celo Ağa vb. isimlerdir. Genellikle mesleği ciğerci ve bahçıvanlıktır. Cehaletinden dolayı deli cesaretine sahiptir. Kabadayı gibi davranmaya çalışsa da tehlike anında kaçar.
- YAHUDİ: İnatçı, pazarlıkçı, üçkağıtçı, geveze, korkak gibi özellikleri vardır. Genelde mesleği tefeciliktir.
- ERMENİ: Mesleği lağımıcılık ya da kuyumculuktur. Müziğe ve şiire ilgilidir.

- ZEYBEK: Gerektiği zaman silahına da davranabilen, mazlumun yanında olan, adaletsizliğe ve haksızlığa uğrayanları koruyup kollayan bir halk kahramanıdır.
- TİRYAKİ: Müptezeldir. Uyuşturucu tiryakisidir. Hep uykuludur. Nargile ve kahve vazgeçilmezidir. Keyfine düşkün bir tiptir.
- CAZU: İnsanları değiştirme yeteneğine sahip, uçabilen, insanüstü özelliklere sahip olan yaratıklardır. Yılan şeklindeki kamçıları ellerinden düşmez.
- MUHACİR: En sık kullanılan adı Hüsmen Ağa olan bu tip, pehlivan ve arabacı rollerinde görülür. Tahammül edemediği en önemli şey güreşte yenilmektir.
- SİVRİKOZ: Hacivat'ın oğludur.
- YAŞAR: Karagöz'ün oğludur.
- Bunların yanında oyunun konusuna göre dönemsel olarak ya da yöresel olarak değişkenlik gösteren başka birçok tip daha vardır. Bunların bazıları şunlardır: sünnetçi, kekeme, dansöz, denyo, köçek, curcunabazlar, tulumbacılar, Âşık Hasan, Cambaz, Ayvaz Serkiz, Hermafrodit, Ferhat, Tahir, Canan ve benzerleri.

“Karagöz oynatan sanatçı tek başına bu tipleri bir olay örgüsü etrafında şiveleri, huyları ile konuşur. Karagöz’de, geçim galesi içinde, sıradan insanın ayakta kalma, var oluş mücadelesi anlatılır. Sanatçı konularını günlük hayattan alır; konu komşu kavgaları, gelin kaynana çekişmesi, batıl inançlar, örf ve adet komediler, ayrıca politik göndermelerde de bulunulur. Toplumsal ve bireysel yergi ve güldürünün iç içe kullanıldığı oyunlarda, sebep ve sonuçları, toplumsal dejenerasyon deşifre edilir, şivelere ve dil oyunlarına dayanan dil güldürüsü ironik bir anlatım tarzı olarak benimsenmiştir.” (Eliuz, 2008:296)

Karagöz'ün oyun kurgusu içinde belli bölümler vardır. Dört ana bölümden oluşan Karagöz oyunlarında konular, anlatımlar değişkenlik gösterse de Mukaddime, Muhavere, Fasil ve Bitiş bölümleri yapısal olarak değişmez.

- **MUKADDİME:** Giriş bölümüne Mukaddime denir. Bu bölümde müzik eşliğinde boş perdede oyun başlamadan önce merak uyandırması için konuyla alakasız görüntüler olur. Daha sonra müziğin ritmine uygun şekilde Hacivat perdeye sol taraftan girer ve semai okur. Klasik söylemi olan “off... Hay Hakk” diyerek perde gazeline başlar. Gazelin içeriği Karagöz oyunları hakkında bilgi vermekle ilgilidir. Tasavvufi ve felsefi anlamı, kurucusunun Şeyh Küşteri olduğu hatırlatılır. Dönemsel olarak gazelde sultana ya da padişaha yakarış da yer alabilir. Bunun devamında yönetim şekli hakkında da söylemler olurdu. Hacivat bunlardan sonra şiirsel beyitler okuyup belirttiği özelliklerde kafa dengi bir arkadaş aradığını söyler. “Bu gece işimizi Mevla'm rast getire. Yar bana bir eğlence, aman bana bir eğlence.” der. Bu sırada sağ taraftan Karagöz oyuna dâhil olur. İkisi dövüşmeye başlar ve Hacivat kaçır. Karagöz yere yatar ve tekerleme söyler. Ancak bu tekerlemeler arasında hiçbir bağ yokken söz dizelerinin bir araya getirip anlamlandırılmaya çalışılması Karagöz'ün giriş oyunu olur. Buna kılıklı zırva ya da kılıklama denir.
- **MUHAVERE:** Karagöz ve Hacivat arasında geçen bir bölümdür. Nadiren de olsa bunlar dışında tasvirlerin de yer aldığı oyunlara rastlanılabilir. Bu bölüm genellikle bilmece üzerine kurgulanır. Hacivat ve Karagöz'ün başlarından geçen olayları ya da geçmediği halde geçmiş gibi anlattıkları ancak sonrasında bunların bir rüya olduğunun anlaşıldığı söyleşi ve atışma bölümüdür.
- **FASIL:** Hikâyenin ana hatlarıyla anlatıldığı bölümdür. Bu bölümde Hacivat ve Karagöz'den başka diğer tipler de yer alır. Dönemsel olarak fasılların içerikleri değişebilir. Ağalık, Eczane, Kanlı Nigar, Bahçe Sefası, Leyla ile Mecnun, Yangın gibi fasıllar en bilinen örneklerdir.

- BİTİŞ: Oyunun son bölümüdür. Karagöz oyunun bittiğini bildirir ve sürçü lisan olduysa af diler. Varsa bir dahaki oyun duyurulur. Eğer ki oyun içinde Hacivat ve Karagöz rolleri değiştirmişse bu bölümde kendi asıllarına dönerler. Aralarında kısa bir söyleşi olur ve bu söyleşi sırasında oyunun amacı, alınması gereken dersler belirtilir.

Karagöz oyunu için kısa bir örnek:

“HACİVAT - Merhaba Karagöz'üm, uğurlar olsun!

KARAGÖZ - İftar kokuları burnuna dolsun!

HACİVAT - Hah hah hah!... Eksik olma, beni yine güldürdün! Aman!...

KARAGÖZ - Ne oldu Hacı Cavcav, kel kafanı bit mi ısırıldı?

HACİVAT - Değil efendim! Sen göbeklenmişsin?...

KARAGÖZ - Pataklarım ha, ağzını bozma!

HACİVAT - Canım fena bir şeyi mi söyledim?

KARAGÖZ - Köftehor, "Sen köpek yemişsin!" dedin ya!...

HACİVAT - Efendim hiç öyle söyler miyim? Yani göbek yapmışsın diyorum.

KARAGÖZ - Ne zaman börek yapmışsın?...

HACİVAT - Allah iyiliğini versin, hemen saçmalamaya başladın! Kilo almışsın...

KARAGÖZ - Bizde terazi yok ki, kilo alıp ne yapayım?

HACİVAT - Nasıl anlatmalı?... Şişmanlamışsın!...

KARAGÖZ - Öyle söylesene! Hay hay!...

HACİVAT - Nasıl da fark etmemişim? Çok kilo almışsın!

KARAGÖZ - Köftehor, başka türlü geçinebilir miyim?

HACİVAT - Canım, Ramazan'da kilo almanın geçinmekle ne alâkası var anlayamadım?

KARAGÖZ - Anlayamayacak ne var? Her akşam birkaç iftira, her gece birkaç sahura gidiyoruz ya, tabii bir ayda yirmi iki kilo şişmanlıyorum.

HACİVAT - Allah Allah?...

KARAGÖZ - Sonra da parasızlıktan Ramazan sonrası on bir ay akşam yemekleri ile idare ettiğim için ayda iki kilo zayıflayıp, gelecek Ramazan'a kadar idare ediyorum.

HACİVAT - Allah iyiliğini versin! Bırak şakayı ama Karagöz'üm, şişmanlık iyi değil! Çeşitli hastalıklara sebep olur.

KARAGÖZ - Hay hay!... Sen şimdi bırak şişmanlığı da Hacı Cavcav, aklıma bir bilmece geldi.

HACİVAT - Hatırın kalmasın, sor bakalım?

KARAGÖZ - Ama bilemezsen bize iftara geleceksiniz!

HACİVAT - Anlayamadım? Öyle şey olur mu?

KARAGÖZ - Pataklarım ha, bal gibi olur!

HACİVAT - Bilmeceyi bilirim, siz bize iftara geleceksiniz? Ters oldu ama sor bakalım?

KARAGÖZ - Ters sensin! İyi dinle!... Bugün hangi gün?

HACİVAT - Canım bırak bugünü de sen şu bilmeceyi sor bakalım?

KARAGÖZ - Köftehor, sordum ya!...

HACİVAT - Allah Allah, ne zaman sordun? "Bugün hangi gün?" dedin o kadar...

KARAGÖZ - İyi ya, işte o bilmece idi.

HACİVAT - Efendim öyle bilmece olur mu? Çocuklar bile cevabını hemen verir. Bugün hangi gün olacak? Sen de biliyorsun ki Cumartesi...

KARAGÖZ - Bilemedin Hacı Cavcav!...

HACİVAT - Hah hah hah, haydi Pazar olsun!

KARAGÖZ - Düşün de öyle cevap ver!

HACİVAT - Düşünecek ne var? Cumartesi, Pazar olmazsa...
Pazartesi, Salı, Çarşamba, Perşembe...

KARAGÖZ - İyi düşün de sonra mızıkçılık yapma!

HACİVAT - Kaldı bir gün... Bildim, Cuma!...

KARAGÖZ - Bilemedin!...

HACİVAT - Allah Allah?... Pekâlâ, bilemedim, cevabını sen söyle bakalım!

KARAGÖZ - Köftehor, bugün Ramazan günü...

HACİVAT - Birader böyle bilmece olur mu? sen uydurdun!

KARAGÖZ - Baştan kabul etmeseydin!

HACİVAT - Haklısın ama bana doğru dürüst bir bilmece soracaksın zannettim. Ne olacak şimdi?...

KARAGÖZ - Söyledim ya, bu akşam bize iftira geleceksiniz?

HACİVAT - Karagöz'üm, sen bizi kolay kolay iftara davet etmezsin ya, bu işin içinde bir bit yeniği var.

KARAGÖZ - Bit yemi yok, fare zehiri var.

HACİVAT - Pekâlâ sorması ayıp olmasın da iftarda bize neler ikram edeceksin bakalım?

KARAGÖZ - Köftehor bilmiyor musun? Neler getirirseniz onları beraberce yiyeceğiz.”²

² <http://oykusun.blogspot.com.tr/p/karagoz-hacivat-ornek-oyun-metinleri.html> (Erişim: 19.01.2017)

3.3. Ortaoyunu

Konu olarak, anlatım olarak, rol kişileri olarak karagöz oyununa benzerlikler gösteren ortaoyunu ile karagöz oyunlarının en temel farkı ortaoyununun canlı oyuncularla oynanıyor olmasıdır. Ana hatları bellidir ancak oyunlarda yazılı bir metin yoktur. Oyuncuların doğaçlaması ile oyun ilerler. Belli bir sahne zorunluluğu da olmayıp seyircilerin çevrelemesi sonucunda oluşan hemen hemen her platformda ortaoyunu oynanabilir. Burada dikkat edilmesi gereken husus erkeklerin ve kadınların ayrı ayrı yerlerde oturacak olmasıdır. Erkek seyircilerin bulunduğu bölüme mevki, kadın seyircilerin bulunduğu bölüme ise kafes ismi verilmesinden de anlaşıldığı üzere orta oyununda kadın ve erkek seyirciler ayrı oturmaktadır. (*TDV İslam Ansiklopedisi, 2007, c:33, s:400–402*) Oyunların içeriği hakkında ve karagözle benzerliği hakkında Tahsin konur şöyle demiştir:

“Ortaoyunu daha sonra tuluat tiyatrosuna da el veren, müzik dans, taklit gibi unsurlardan da yararlanan, seyirci ile çevrili bir alanda oynanan geleneksel halk tiyatrosunun bir türüdür. Karagözden canlı oyuncularla oynanması nedeniyle ayrılmasına rağmen oyunda dağarcığı, güldürme yöntemleri, tipler ve yapısal açıdan büyük benzerlikler taşır.” (Konur, 1995:47)

Ortaoyunu ve karagöz oyunu arasında benzerliklerin bir diğer örneği de tiplerin karşılığının olmasıdır. Kavuklu Karagöz’ün, Pişekar da Hacivat’ın karşılığıdır. Diğer oyun kişileri de tip olarak, şive olarak, davranış olarak karagözdeki diğer kalıplaşmış kişilere karşılık gelir.

- KAVUKLU: Tıpkı Karagöz ve Hacivat oyununda olduğu gibi Kavuklu da Karagöz özelliklerindedir. Pişekar ile birlikte oyunun ana oyuncularındır. Pişekar’dan dükkan ya da ev kiralar. Oyun kiralanan yere göre o mekânda geçer. Kavuklu oyun akışına göre oyun boyunca diğer oyun kişileriyle de iletişim halindedir. Kavuklu oyuna girdiği andan itibaren oyunun komedi odağı olur. Yanlış anlama, hiç anlayamama ya da anlamadan anlamış görünme gibi özellikleriyle öne çıkar. Nüktedan olması, hızlı olması,

doğaçlama yeteneğinin olması karakteri öne çıkarır. Kavuşunu düşürecek gibi yapıp ama düşürmemesi, yürürken takılıp düşecek gibi olup düşmemesi komedi unsurlarıdır. Adından da anlaşılacağı üzere başında bir kavuğu vardır. Bunun yanında kırmızı bir cüppesi, uzun boy entari, belinde kuşağı, ayağında çedik pabuçları vardır.

- **PİŞEKAR:** Pişekar da Hacivat'ın karşılığıdır. Ortaoyununda oyunu başlatan, yürüten ve sonlandıran Pişekar'dır. Oyunu bütünüyle sahiplenir. Yazan, oynayan ve yöneten gibi davranır. Dört renkli bir külahı, dört parmak kürklü bir cüppesi, altında cüppesiyle aynı renkte bir şalvarı, mintan ve entarisi, bir de çedik pabucu vardır.
- Diğer tipler de Karagöz ve Hacivat oyununda olduğu gibi matiz (sarhoş), acem, laz, yahudi, ermeni, zeybek, kambur, tuzsuz, külhanbeyi, denyo, zenne isimleriyle anılır ve aynı özellikleri taşırlar.

“Ortaoyununda tipler genellikle eksen kişiler, zenneler, şive farklılığı gösteren tipler, kusurlu tipler, kabadayılar, eğlendiriciler ve olağanüstü varlıklar biçiminde sınıflandırılırlar. Bunlar kalıp tiplerdir. Oyunun konusu ne olursa olsun, kendilerine özgü tavırlarını sergilerler. Çoğunun, alana girişte çalınan özel müzik parçaları vardır. Pişekar, Karagöz' deki Hacivat'ın karşılığıdır. Oyunu başlatır, yürütür ve bitirir. Bir tür yönetmen işlevi üstlenir. Elindeki iki dilimli tahtadan şakşağı (pastav) adam dövmek, kapı açmak gibi durumlar için kullanır. Pişekar oyunun sahneye koyucusu, yöneticisi ve baş oyuncusu olduğu için, şakşağın oyunu yürütmek, hareketleri yönlendirmek, oyunculara işlerini bildirmek gibi işlevleri de bulunmaktadır. Pişekar'ın sırtında çevresi kürklü bir cüppe, altında çakşır, ayaklarında sarı mest, başında dört dilimli bir serpuş bulunur. Kavuklu ise Karagöz'ün karşılığıdır. Oyunun baş komiğidir. Aynı zamanda ikinci başrol işlevindedir. Dilimli kavuk, kırmızı kumaştan cüppe ve çakşır ile entari giyer. Beline şal kuşak bağlar. Diğer tipler ise; mirasyedi, züppe ve çapkın bir tip olan çelebi, erkeklerin oynadığı zenne, kabadayı rollerinden Tuzsuz, Matiz, Sarhoş, Külhanbeyi ve Efe; Kavuklu Arkası olarak anılan cüce ya da kambur; mahallenin aptalı Denyo; değişik şive taklitlerini gerçekleştiren Kastamonulu Hirbo, Kayserili Bakkal, Eğin'li Kasap, Trabzonlu Laz, Rumelili Arabacı, Kürt Bekçi, Arnavut Celep, Acem Halı Tüccarı ile Arap, Yahudi, Ermeni ve Rum; eğlendiricilerden Köçek, Çengi, Kantocu,

Hokkabaz, Cambaz ile olağanüstü varlıklardan Büyücü, Cazular, Cinler vb.den oluşur.” (Konur, 1995)

Ortaoyunu da öndeyiş, söyleşme, fasıl ve bitiş olmak üzere dört ana bölümden oluşur.

- **ÖNDEYİŞ:** Pişekar zurna eşliğinde meydana gelir. Seyircileri selamlar. Daha sonra zurnacıya döner ve oyunun içeriğiyle ilgili konuşur. Ardından Kavuklu kendi müziği eşliğinde oyuna dâhil olur. Kavuklu oyuna girince Kavuklu ve Kavuklu arkası yanlış anlaşılmalara üzerine ve komik bir şekilde kısaca sohbet ederler. Yürüyüş esnasında da sohbetlerine devam ederler ancak bu sırada çoğu kez Pişekar’ı fark etmezler. Fark ettikleri anda ise yere veya birbirlerinin üzerine düşerler.
- **SÖYLEŞME:** Bu bölüm oyuncuların maharetlerini göstermesi gereken bölümdür. Kavuklu ile Pişekar arasında geçen atışmalar ile başlar. Söyleşme bölümü de kendi içinde iki bölümden oluşur. Önce oyundaki kişilerin birbiriyle tanışık çıkması, ardından “azbar” denilen birbirlerini yanlış anlamaya yönelik oyunlar olur. Sonra da söyleşmenin olduğu “tekerleme” denilen bölüm gelir. Tekermeme bölümünde Kavuklu, Pişekar’a sanki başından geçmişçesine olmayacak olayları mübalağa yaparak anlatır. Pişekar da inanmış gibi dinler. Nihayetinde ise bunların bir rüya olduğu anlaşılır. En bilinen tekerlemeler şunlardır; Nargile, Kahve Kutusu, Bedesten, Kayık, Dilenci Vapuru, Hamam. Örneğin Hamam tekerlemesinde Kavuklu’nun hamama gitmesi anlatılır. Hamamda buhar çıkacak yer olmadığı için hamamı uçurur. Hamamın kubbesi patlar ve Kavuklu bir göle düşer. Oysa gerçekte olan sarhoş olup kendini kaybedip çamaşırhaneye düşmesidir.
- **FASIL:** Hamam örneğinde olduğu gibi tekerlemenin bir rüya olduğu anlaşılınca hikâyenin anlatılacağı esas bölüme yani fasıl bölümüne gelinir. Bu bölümde genelde Kavuklu iş arar ve Pişekar ona yardımcı olur ve iş bulur. Oyun içeriğine göre Kavuklu farklı meslekleri icra eder. Çeşitli işleri yapan Kavuklu yine oyun içeriğine göre zennelerin Pişekar

vasıtasıyla kiraladıkları evlerde farklı olayların odağında olur. Böylece farklı tipler, taklitler yapar. Oyunun hikâyesi bu kurguyla ilerler.

- **BİTİŞ:** Oyunu başlatan Pişekar, fasıl bölümünden sonra çıkar ve oyunu sonlandıracak konuşmayı yapar. Sürçü lisan edildiyse özür diler, varsa bir dahaki oyunun adını, yerini ve zamanını duyurur.

“Ortaoyunu, zuhuri kolu, han kolu adlarıyla ünlü ve imtiyazları padişah buyruğu ile kuvvetlendirilmiş olan bu türlü sahne oyunlarını küçümseyip geçmemelidir. Çünkü bunlar; Osmanlı İmparatorluğu içinde bulunan çeşitli milletlerin su yüzüne çıkmış yaratılışlarını, karakterlerini, konuşma şekillerini, kıyafetlerini; ev, bahçe, hamam, kahve, meyhane, cemiyet yaşayışlarını, geçimlerini, bize mahsus olan hovardalık, kabadayılık, üstünlük taslama ve emretme, zorbalık âlemlerini; o zamanın kadınlık hallerini elden geldiği ölçüde seyircilerin gözlerinde canlandırır, hünerli ve mizah usulünde ciddi görünen oyunlardan meydana gelmiş sahnelerden ibaretti. Hatta dekorları, orkestraları, kulisleri, locaları, koltukları, sıralı paradileri, gişeleri, direktörleri, rejisörleri, yazarları, provaları; trajedileri, dramlara, operetlere benzeyen fasılları, balatları, dansları, kantoları bile vardı. Bu durumu ile şimdiki enileri, büyük Avrupa tiyatrolarının basiti olmakla beraber, bir dereceye kadar bir memleket, bir hükümet içinde yaşayan çeşitli kavimler arasındaki münasebetleri, çoğunlukları, azınlıkları göstermeye yarayan kaba, ince kopyalarıydı.” (Rasim, 1989:60)

Ortaoyunu için Süleyman Çapanoğlu, Hamdi Efendi'den şöyle bir örnek sunmuştur:

“Orta oyunun en önemli özellikleri Kavuklu ile Pişekâr'ın muhavereleri ve dolayısıyla tekerlemeleri idi. Tekerlemelerin müstehcenleri olduğu gibi terbiyevi olanları da vardı. Kavuklu Hamdi Efendi terbiye sınırını aşla aşmazdı. Bir örnek vermek için Hamdi Efendinin meşhur bir tekerlemesini olduğu gibi naklediyorum.

PİŞEKÂR: Nasılsın, nerelerdesin Hamdiciğim? Hiç gözüktüğün yok.

KAVUKLU: Aman sorma İsmailciğim, Bir felaket atlattım ki tarif kabul etmez.

PİŞEKÂR: Aman geçmiş olsun Hamdiciğim.

KAVUKLU: Geçmiş olsun ki, geçmiş olsun

PİŞEKÂR: Anlat bakalım, merak ettim.

KAVUKLU: Canım geçenlerde bir fırtına çıkmıştı ya?

PİŞEKÂR: Evet, hatta ben korkumdan evin bodrumuna kaçmıştım. Sen nerede idin?

KAVUKLU: Göklerde!

PİŞEKÂR: Deme?

KAVUKLU: nasıl deme? Hala tir tir titriyorum. Haşım haşım yanıyorum.

PİŞEKÂR: Sakın sıtma olmayasın

KAVUKLU: Sıtma kaç para eder?

PİŞEKÂR: Vah, vah Aman Hamdiciğim anlat bakalım.

KAVUKLU: İşte o fırtına sabahı idi. Rüzgâr pek o kadar esmiyor. Yağmur azar azar çiseliyordu. Şemsiyeyi kaptım, açtım. Fethiye yolunu tutturdum. Fatih Meydanına geldim. Rüzgâr ziyadeleşti.

PİŞEKÂR: Açık, yüksek yerlerde öyledir.

KAVUKLU: Baktım şemsiye dikilmeye başladı. Neredeyse elimden kurtulacak. Sıkı sıkı sapına yapıştım.

PİŞEKÂR: Neyin sapına?

KAVUKLU: Şemsiyenin. Ben sarıldıkça o dikildi.

PİŞEKÂR: Başvuruyor muydu?

KAVUKLU: Vurmaz olur mu?

PİŞEKÂR: Allah vere de bocalamayaydın.

KAVUKLU: Bocalamak nerede? Rüzgâr sertleştiğe sertleşti. Şemsiye dikildikçe dikildi.

PİŞEKÂR: Aman!

KAVUKLU: Âmânı, zamanı yok. Bir aralık vücudumda bir hafiflik duydum.

PİŞEKÂR: Ne oldu? Boşandın mı?

KAVUKLU: Çüş! Sen boşanırsın!

PİŞEKÂR: Estağfurullah Hamdiciğim. İnsan dolup boşalmaz mı?

KAVUKLU: Dolup boşanmanın sırası mı? Fırtına koptu. Her tarafım sıırıslam. Kurşunlar bana doğru.

PİŞEKÂR: Ne diyorsun? Yat aşağı! Maazallah bir tanesi isabet etimi?

KAVUKLU: İsmail bunamışsın. Tabanca kurşunu değil, kubbe kurşunları!

PİŞEKÂR: hay Allah müstahakkımı versin, yüreğim hopladı.

KAVUKLU: Benimkini sorma. Neler etti? Ben hâlâ yürüyorum zannediyordum. Birde göz ucuyla bakayım ki ayaklarım yerden kesilmiş, on onbeş arşın yükselmiş değil miyim?

PİŞEKÂR: Eyvah! Sonra?

KAVUKLU: Sonrası... Büyük kubbe, derken minarelerin ilk şerefesi âlemleri!

PİŞEKÂR: Ya düşeydin?

KAVUKLU: Kabil mi? Şemsiyenin sağlam olduğunu biliyorum.

PİŞEKÂR: Oh. Âlâ, sarıl. (Hamdi burada İsmail'e sarılır.)

KAVUKLU: Sarıl demedin mi?

PİŞEKÂR: Bana değil be! Şemsiyenin sapına!

KAVUKLU: Artık aşağılara bakamıyordum. Gözlerim kararır diye korkuyordum. Uç babam uç!

PİŞEKÂR: Ooh! Ben senin yerinde olsam, çaylak maylak, akbaba falan kovalar yakalardım.

KAVUKLU: O havada rast gelebilirsen!

PİŞEKÂR: Aman Hamdiciğim, bir şeyi daha merak ettim. Yolu nasıl buluyordun? Pusulan var mıydı?

KAVUKLU: Pusulam yoktu ama cebimde kabının üzeri haritalı bir sigara kağıdı vardı. Ara sıra çıkarıp bakıyordum.

PİŞEKÂR: Acaba nerelere kadar gittin?

KAVUKLU: Düz gitseydim, muhakkak Şam'ı bulmuştum. Fakat dik gittiğim için haritadan bulunduğum yeri tayin ettim. Çukurbostan üzerinde olduğunu anladım.

PİŞEKÂR: Eh neyse, pek o kadar uzak değil.” (Çapanoğlu, 1950)

3.4. Kukla

Kukla oyunu da içerik olarak karagöz oyununa ve ortaoyununa benzer. Ancak biçim ve anlatım olarak bunlardan ayrılır. Geçmişte de günümüzde de gölge oyunu ile sıkça karıştırıldığı için gölge oyununun gölgesinde kalmıştır. Kukla oyuncak bebek anlamında kullanılır. İnsanların hareket ettirebileceği şekilde yapılır. Figürler, hayvanlar ve insanlar ya da soyut biçimli, hayali şekiller olarak tasarlanır. Kuklacının oynatmadığı, gösterilerde yer almayan kurgulu otomatlar ve oyuncak bebekler kukla sayılmamaktadır.

Kukla iki veya üç boyutlu da olabilir. Çok basit figürleri olmakla beraber çok süslü, gösterişli ve gelişmiş örnekleri de vardır. Parmaktan küçük, insandan büyük boy farklılıkları da gösterebilir. Bir kuklacı birden fazla kuklayı oynatabildiği gibi bunun tam tersi de olabilir. Tezgâh altından yönetilen gölge kuklaları, sopalı kukla, el kuklası ve ipli kuklalar en bilinen ve en yaygın kukla örnekleridir. Tellerle yukarıdan hareket ettirilen ipli kukla bunların içinde en zor ve en çok maharet gerektiren kukla türüdür. Bacaklar, eller, omurganın bitimi, omuzlar ve kulaklar olmak üzere toplam 9 yerden ip iliştilir ve hareketi sağlanır. Diğer sahne gösterilerinden ayrılan yönü ise kuklacının oyunu ne olursa olsun kendini seyirciye göstermez.

Kuklanın tam olarak nasıl çıktığı bilinmese de çok eski bir sanat olduğu düşünülmektedir. Çünkü ilkel dönemde yaşayan insanların dahi kukla yaptıklarına dair bilgiler vardır.

“Kukla ve kuklacılığın kökeni tarih öncesi dönemlere dayanır. Onun ilk kez nerede ve nasıl ortaya çıktığı henüz kesin olarak bilinmemektedir. Kaynaklarda gölge oyunu suretlerinin ortaya çıkışı konusuna sıkça yer verildiği halde, kuklaların ortaya çıkışına daha az değinilir. Bazı kaynaklarda konuyla ilgili olarak birkaç görüş tespit ettik. Bunlardan birincisine göre kukla, ilkel insanın ölmüş yakınlarını hatırlama merasimlerinden doğmuştur. Ölen insanın en yakın akrabalarından biri, merhumun yüzüne benzeyen bir maskeyi yüzüne takarak onun hareketlerini, konuşmasını taklit ederdi. Maske bazen de elde tutularak karşılıklı diyalog sahnesi icra edilirdi. Belli bir zaman sonra bu merasimler unutulur ve maskeler yetenekli aktörlerin elinde dev kuklalara dönüşür. Bu dev kuklalar da bir süre sonra küçülerek kukla tiyatrosunun aktörleri haline gelir.” (Kadirov, 1972:12–14)

Kuklanın çıkışına dair bir başka söylem ise şu şekildedir:

“Kuklanın mucidi Türklendir. Şimdiye kadar bulunan kuklaların en eskileri Türk kuklalarıdır. Bu kuklaların mabet, heykel, oyuncak olmayıp temsil eşyası, yani kukla olduğu, Türk hükümdarlarının eşyası olarak onunla birlikte gömüldüğü Rus bilginleri tarafından tespit edilmiştir.” (Baltacıoğlu, 1975:7388)

İbiş ve İhtiyar kukla oyunlarının ana iki karakteridir. İhtiyar, zengin insanı temsil eder. Oyunlarda genelde İbiş'in patronu rolündedir. İbiş ise gözü açık ve kurnaz bir tiptir. Hazır cevap olması ve laf oyunlarını çok sık kullanmasıyla öne çıkar. Oyundaki asıl adı Sadık'tır ama hâl ve hareketleri ona İbiş denmesine sebep olur. Oyunun konusuna ve anlatımına göre Fıstık, Tombul, Durmuş vb. isimler de alır. Oyundaki komedi unsurudur. İhtiyar ve İbiş dışında oyunun kurgusuna göre farklı karakterler de olabilir. Bunlar sıradan insanları temsil eden Laz, Cadaloz, Efe vs. gibi karagöz ve ortaoyunundaki tiplerle benzerlikler gösterir.

Kukla oyunları, komedi yoluyla öğretici ve eğitici olmayı amaçlar. Oyunların konusu güncel olmakla beraber işleyiş doğaçlama gelişir. Oyunu yapan kuklacı sahnede gözükmez. Ancak bazı temsillerde kuklacı inandırıcı olabilmek adına

sahnede gözükse bile karnından konuşur. Kukla oyunları bazen yalın olsa da müzik eşliğinde oynatılabilir.

“Kukla tiyatrosunda usta çırac ilişkisi çok önemlidir. Ancak bir ustanın yanında onlarca yıl çalıştıktan sonra koğırçakbaz unvanını alan profesyoneller bu sanatı icra edebilirler. Bu sanat da genellikle babadan oğula geçer. Bu yüzden sanatın tekniği ve incelikleri genellikle sır olarak saklanır. Usta, çırağına ilk önce sefil yapmayı öğretir. Sefil, kuklacının dilinin üzerine koyduğu, değişik ses tonları çıkarmaya yarayan bir araçtır. Sefil için, sert bir ağaçtan iki tane 15x25 mm ebadında, ince, hafif eri levha kesilir. Levhaların arasından ince, yumuşak bir kuma eridi geçirilir. Erit, levhaların üzerine de sarılarak birbirine tutturulur. Çözülmemesi için iple bağlanır. Sefil, dilin üzerinde tutulur. Üflendiğinde, iki levha arasındaki eridin titreşimi sayesinde değişik tonlarda sesler çıkarır. Sefili kullanmak oldukça zordur. İkinci aşamada, kukla yapma, süsleme, giydirme ve oynatma öğretilir. Üçüncü aşamada ise kukla oyunlarında sıkça kullanılan müzik aletlerini çalma öğretilir. Bu çalgılar nağare (nağâra) veya çildirme (çildirmä), surney (surnäy) veya kerney (kärnäy)’dir. Geleneğe göre her kuklacı, naare veya surney çalmayı bilmek zorundadır. Çırac, sanatı iyice öğrendikten sonra ustasının nezaretinde kendine bir çadır (sahne) diker. Yine ustasının nezaretinde bir süre oyun icra eder. Usta, çırağın artık bu sanatı tek başına icra edebileceğine kanaat getirdiği zaman onu aksakallara gösterir. Aksakalların duasıyla ona ruhsat verir. Usta kuklacı, hem çadır cemal hem de çadır hayal de usta ise, çırağına önce çadır cemal tekniğini ve oyunlarını öğretir.” (Kadırov, 1972:104–109)

Kukla oyunu teknikleri:

- İP KUKLASI: Bu kukla çeşidinde temsil tahtadan yapılır. Görünmeyen, şeffaf iplerle kuklacının elinde bulunan istavroz kuklanın tüm uzuvlarının hareket etmesini sağlar. En yaygın kukla çeşididir. Kuklanın hazırlık süreci de temsil süreci de büyük bir ustalık gerektirir. İpli kuklada kuklanın boy ve ebat sınırı yoktur. Oyunu üstten yöneten kuklacı seyirciye görünmez.

- İSKEMLE KUKLASI: Göğüs kısımlarından birbirine yatay şekilde bağlı olan ve müzik eşliğinde tahta bir iskemle üzerinde hareket ettirilen kukla çeşidine iskemle kuklası denir.
- ARABA KUKLASI: Kuklacı, arabanın altına merdiven yerleştirerek bu aralıktan kuklaların hareketini sağlar. Buna araba kuklası denir.
- EL KUKLASI: Vücut kısmı bezden yapılan, kol ve ayakları tahtadan veya mukavvadan olan temsillere el kuklası denir. Bu oyunda kuklalar karşılıklı olarak konuşur. Kuklacı kuklanın gövde kısmından elini geçirir, işaret parmağını kullanarak baş kısmını diğer parmaklarıyla da kuklanın kollarını hareket ettirir. Bu oyunda da kuklacı sahnede kendini göstermez.

Kukla oyununa Ünver Oral şöyle bir örnek vermiştir:

“REFİK B. - (Girer) İbişşş!.. (Çıkar)

İBİŞ - (Girer) Bulamıyorum... Beyefendi kaybolursa ne yaparım? Birbirimizi çok severiz. Aramaktan başka çare yok.. (Çıkar) Beyefendiii!..

ÇİÇEK - (Girer, aranır) Bugün bu evde bir tuhafılık var? Beni bulup soruyorlar da birbirlerini bulamıyorlar. (Seslenerek çıkar) Beyefendiiii, İbişş, neredesiniz?..

REFİK B. - (Girer) Misafirler gelecek, İbiş halâ yok?.. Sağ bulursam mahallenin fakirlerine ziyâfet vereceğim (Seslenerek çıkar) İbişş!..

İBİŞ - (Girer) Herhalde Beyefendi benimle saklambaç oynuyor? Bir de şuralara bakayım. (İki yandaki sahne perdelerine bakar) Yokk!.. Onu sağ bulursam bizim Aşçı Tosun'un kepçe kulaklarını mahallenin kedilerine atacağım. (Çıkar)

REFİK B. - (Girer) Acaba sahneden aşağı falan mı düştü? (Eğilip sahnenin diplerine bakınır) Yokkk!..

İBİŞ - (Ses) Kekik Beeyyy!..

REFİK B. - Aman İbiş, neredesin?.. (Çıkar)

İBİŞ - (Girer) Buradayım Kekik Bey! (Çıkar)

REFİK B. - (Ses) İbişş, salona gel evlâdım!

İBİŞ - (Ses) Balonla mı geleyim?

REFİK B. - (Ses) Çabuk salona gel!

İBİŞ - (Ses) Çabuk salona gel de birbirimizi yine kaybetmeyelim!

REFİK B. - (Hızla girer) İbişş!..

İBİŞ - (Hızla girer) Kekik Beey!..

REFİK B. - (Çarpışmalar, ses) Aaahh, belim belim!..

İBİŞ - (Ses) Oy anaamm, yüzüm yüzüm!.. (Kalkarlar)

REFİK B. - İbiş, sen misin, aç yüzünü!

İBİŞ - (Yüzü kapalı) Beyefendi burnun gözüme girdi. Kendimi göremiyorum ki, ben miyim?

REFİK B. - Hemen saçmalama da aç gözünü! Burnum gözünün içinde kalmadı ya...

İBİŞ - (Yüzünü açar, bakınır) Aman, benmişim. Şükür bulduğumuza Beyefendi! (Sarılıp sırtına vurur)

REFİK B. - Şükür ama neredeydin bakayım?..

İBİŞ - Vallahi çok şükür görüştüğümüze Beyefendi! (Sarılıp vurur)

REFİK B. - Aaaa, yeter canım, ne vuruyorsun?

İBİŞ - Sevincimden ne yaptığımı biliyor muyum?

REFİK B. - Sağ sâlim buluştuk diye bu sefer de vura vura öldüreceksin! (Çıkar)

İBİŞ - Nasıl istiyorsan öyle öldüreyim?" (Oral, 1996)

3.5. Köy Seyirlik Oyunları

Tarihi çok eskilere dayanan, toplumun bayram, düğün, hasat dönemi, baharın gelişi gibi özel günlerini konu alan, birlik ve beraberliği, bolluk ve bereketi öne çıkaran oyun türüne Köy Seyirlik Oyunları denir. Aynı zamanda eski Türklerin şölen, yağ gibi dini törenlerinde yaptıkları temsiller de bu türün çıkışı olarak kabul edilebilir. İçerik olarak diğer geleneksel Türk oyunları ile yakındır. Ancak anlatım biçimi olarak ortaoyunu ile daha çok benzerlik göstermektedir.

“Geleneksel Türk tiyatrosu denildiğinde hem köylü tiyatrosu geleneği, hem de halk tiyatrosu geleneği anlaşılmaktadır. Ancak, hemen belirtelim ki "köylü" ve "halk" kavramları birbirinden ayrı düşünülmemelidir. Köylü aynı zamanda halktır, halk da köylü kökeninden olabilir.” (And, 1985)

Köy seyirlik oyunlarında oyuncular gönüllü kişilerdir. Yani mesleği bu olmayan ancak oyun içinde yer almak isteyen herkes bu oyunun bir parçası olabilir. Hatta köy seyirlik oyunlarında oyuncuların aynı zamanda seyirci de olduğu örnekler vardır. Oyuncular taklit konusunda hünerlerini gösterirler. Hayvanların sesleri ve hareketleri ya da bütün doğa unsurları taklit edilebilir. İçlerinden tecrübeli olanları oyunun yönetmenliğini yapar.

“Oyunları oynayan grubun cinsiyeti de seyirciyi belirlemede rol oynar. Kadınlar arasında oynanan oyunlarda genellikle izleyici kadınlar ve çocuklardır. Erkeklerin oynadığı oyunlarda ise izleyenler erkekler ve çocuklardır. Ancak köy meydanında herkese açık yerlerde oynanan oyunlarda ve bazen de sohbet odalarındaki oyunlarda karışık bir seyirci kitlesi görmek mümkündür. Bununla birlikte özellikle cinsel içerikli oyun oynandığı zaman karşı cins ve küçük çocukların izleyenler arasında bulunması istenmez. Seyirci gerektiği yerde oyuna ve oyunculara müdahale eder, atışır, tartışır, şakalaşır. Söyleşiye katılır, öneride bulunur, oyuna katkı koyar. Gerektiğinde değirmen olur gerektiğinde gelinleri kaçıran külhanbeyi, bazen hayvan taklidine çıkar kimi zaman taş olur sınırı yansılar.” (Tekerek, 2008:138)

Oyunların içeriği genelde dini konulardır. Toplumun geneline hitap eden dinsel hususlar temsillerle dillendirilir. Özellikle bolluk ve berekete çokça yer verilir. Bunlar olabildiğince eğlenceli ve komik bir şekilde seyirciye aktarılır. Ölüm, ayrılık gibi konulara değinilse de avcılık, tarım, evlilik gibi olumlu konular daha çok yer alır. Bu tür oyunların yazılı bir metni yoktur. Genel işleyiş belli olsa da oyun doğaçlama ilerler. Oyunun oynanması için belir sahneye de ihtiyaç yoktur. Ancak köylülerin bir arada olduğu yerler tercih edilir. Mesela köy meydanı, bahçeler, tarım alanları gibi yerlerde bu tür oyunlar genellikle akşam saatlerinde oynanır.

“Oyun yerinin en önemli özelliği, çevresine seyirci de alabilmesidir. Modern tiyatro sahne anlayışında, çevre tiyatrosu görevi görür. Seyirciler, oyunu çepeçevre seyrederek. Oyun çıkartılan yer, kent tiyatrolarından alıştığımız çerçeve sahne şeklinde değildir, olamazda zaten, oyunun seyirci ile alışverişinin en çok olabilmesi için de olmaması gerekir. (Karadağ, 1978:137)

Oyunlarda kostüm dekordan daha önemlidir. Ancak bunlar için gerçek kostümlere ya da dekorlara ihtiyaç duyulmaz. Mevcut ürünler üzerinden temin edilir. Bazı erkek oyuncular, kostüm olarak kadın giysilerini kullanırlar. Oyunlardaki karakter veya tip sayısı azdır. Çünkü her oyunun vermek istediği mesaj olabildiğince sade ve nettir.

“Seyirlik Köylü Oyunları” adı altında göstermek istediğimiz oyunlar daha çok köy çevrelerinde, yılın belirli günlerindeki bazı törenlerle düğünlerde ve eğlence vesilesi yaratan kış geceleri toplantılarında oynanır. Bunlardan bazıları söyleşmelidir; bazılarında ise söze çok az yer verilmiştir, mimler ve hareketler ön plandadır; ama hepsi az çok bir tiyatro eserinin kurallarına uyarak, basit de olsa bir eylemi canlı aktörlerle yürütürler (Boratav, 1973:238)

Köy seyirlik oyunları her bölgenin kendine göre yorumlamasıyla değişkenlik gösterebilir. Bölgeden bölgeye değişen olaylar, hikâyeler, kültür farklılıkları, ihtiyaçlar vb unsurlar oyunun konusunu ve oyunun yerini değiştirebilir. Örneğin Adana civarındaki bir köy seyirlik oyunu ile Balıkesir civarındaki köy seyirlik oyunları biçim olarak aynı olsa da içerik olarak farklıdır. Bu tür oyunlar toplumun özünü, hüznünü, mutluluğunu, yaşam biçimini, kültürünü yansıtır. Adana’da pamuk

üzerinden bir oyun kurgulanırken Balıkesir'in köy seyirlik oyununda bu konuya değinilmeyebilir.

Bu oyun türü genelde ritüel nitelikli ve eğlence amaçlı olmak üzere iki ana konuya ayrılır. Ritüel nitelikli oyunlar belirli dönemlerde, özel günlerde bir takvime bağlı olarak oynanır. Bolluk, bereket, şenlik, büyü vb. motifler üzerinde durulur. Tezat üzerine kurgulanan ritüel nitelikli oyunlarda bolluk-kıtlık, eski-yeni, ak-kara, güçlü-zayıf, yaz-kış gibi çatışmalar olumlu ve olumsuz yönleriyle anlatılır.

Eğlence amaçlı oyunlarda ise oyun komedi üzerine kurgulanır. Düğünlerde, kına gecelerinde, çeşitli etkinliklerde oynanır. Toplumun zayıf ve eksik yönleri ele alınır. Kişilerin olumsuz tavırları alaycı ve komik bir şekilde anlatılır. Ahlaki ve doğru olan sonuca ulaşma kaygısı güdülür. Kelime oyunlarına sıkça yer verilir.

Yaygın olan köy seyirlik oyunlarından bazıları şunlardır:

- **Ölü Oyunu:** Temsili olarak bir ölünün diriltilmesi anlatılır. Ölüye daha sonradan hortlak muamelesi yapılarak komedi unsuru öne çıkartılır. Bu süreçte diğer oyuncuların ve seyircilerin yöresel halk oyunlarına yer verilir.
- **Madımak Oyunu:** Evlilik çağına gelmiş kızlar madımak toplamaya çıkar. Bir yandan madımak toplanır bir yandan türküler söylenir. Köy yerinde kendilerini gösterip ilgi çekmeye çalışırlar. Bu şekilde kismetlerini ararlar.
- **Şişman Oyunu:** Şişman tipli biri gelinleriyle köy alanına gelir ve muhtardan bir yerin tapusunu ister. Muhtar da “gelinler oynarsa veririm” der. Tilkiyi canlandıran oyuncu gelinlere yavaşır. Buna kızan Şişman tilkiyi öldürür. Gelinlerden biri tilkiye bir şeyler yedirir. Tilki tekrar canlanır. Buna sevinenler topluca oynar. Bu defa da gelinleri seyirciler kaçıırır. Bir mizansen doğrultusunda gelinler bulunur. Sevinç gösterisi

yapılır. Hep birlikte bütün köy ev ev dolaşılır, yiyecek toplanır. Oyun sonunda herkes toplanan yiyecekleri yer.

- Köse-Gelin Oyunu: İki tane damat vardır, birinci damat (köse) eski yılı ikinci damat yeni yılı temsil eder. Gelin köseye verilir ama bu sırada köse bayılır. Gelinin bütün uğraşlarına rağmen köse ayılamaz. Bunun üzerine diğer damada verilir. Bu oyun yeni yılın bitip yeni yıla girilmesini anlatır.
- Soğancı Oyunu: Soğancı oyunu da yöresel bir oyundur. Bir soğan satıcısının köyün muhtarı tarafından dolandırılmasını konu alır. Satıcı soğan satmak için köye gelir, muhtar ile bir anlaşma yapar. Fakat muhtar anlaşmaya uymaz. Bunun üzerine satıcı hakkını aramak için devlete gider. Devlet de vatandaşın hakkını teslim eder. Toplumun devlete bağlılığına, devletin de milletini koruyup kolladığına dikkat çekilir. Oyun aşağıdaki şekilde olur;

“Soğancı Oyunu, Çorum'un Kuşsaray köyünden derlenmiştir. Oyunda konu edilen olay çok basittir. Bektaş Ağa, sıkıntı içinde olan köylülere, karşılığını harman kalktığına almak üzere soğan verir. Zamanı gelince parasını almak üzere köye gelir. Muhtar, kendisine hiçbir şey vermeyeceklerini söyleyince, Bektaş Ağa gider ve jandarmanın yardımıyla köylüden hakkını alır. Özellikle oyunun sonunda problemin jandarma tarafından çözülmesi Türk halkının devlete karşı duyduğu güveni göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Oyuncular:

1. Soğancı Bektaş Ağa (topaldır), 2. Muhtar, 3. Karakol Kumanı (İki Jandarma), 4. Köylüler.

(Bektaş Ağa, eşeğine koştuğu araba ile köyün kenarında görünür. Yoldan gelip geçenleri görünce yüksek sesle şunları söyler:)

BEKTAŞ AĞA: Haydin ha, haydin ha! Ucuzcu geldi, ucuzcu geldi! Dariya, taşa; akşamdan kalmış aş vereceğim. Haydin ha! Soğancı gidiyor!

(Eşeğine vura vura soğan yüklü araba ile cami önüne gelir. Köylüler etrafına toplanırlar)

BEKTAŞ AĞA: (Bağıra bağıra) Soğancı geldi, sudan ucuz soğan; havadan ucuz soğan; yelden ucuz soğan. Ucuzcu geldi. Darıya, taşa; akşamdan kalmış aşaya vereceğim. Haydin ha! Soğancı gidiyor.

(Bu sırada karşı yoldan muhtar gelir. Herkes susar.)

MUHTAR: (Soğancıya) Soğancı hoş geldin.

BEKTAŞ AĞA - Hoş bulduk ağam.

MUHTAR: Kaça satıyorsun?

BEKTAŞ AĞA: Bir gödük (ölçeğin dörtte biri) arpaya bir okka (kara okka: 400 dirhem); bir gödük buğdaya 2 okka; bir kaymeye (kâğıt bir lira) 4 okka.

MUHTAR: İyi, hoş; amma ve lâkin köyümüz sıkıntıda. Bize harman sonu verisiye ver.

BEKTAŞ AĞA: Senin güzel hatrın var. Peki olsun. Geldik bir kere.

(Köylüler arabanın etrafına toplanırlar. Muhtar, kâğıt kalem çıkarır; soğancı tartar, o yazar. Bütün soğanı köylüler verisiye alırlar. Soğancı yavaş yavaş arabası ile köyden uzaklaşır)

(Harman sonu, sıtmaya yakalanmış olan Bektaş Ağa köye gelir. Cami önünde muhtarla karşılaşır)

BEKTAŞ AĞA: (Muhtara) Selâmünaleyküm.

MUHTAR - Aleykümselâm.

BEKTAŞ AĞA: Ağa ben geldim. Soğanın hakkını isterim. Ağa; arpayı, buğdayı, paraları topladın mı?

MUHTAR: Ulan ne arpası, ne buğdayı, ne parası?

BEKTAŞ AĞA: Muhtar Ağa, bak sıtma anamı ağılattı. Benimle dalga mı geçiyon?

MUHTAR: Ben dalga malga bilmem; arpa, buğday da. Soğanın ne hakkı olurmuş, haydi git buradan.

BEKTAŞ AĞA: Muhtar, ben hakkımı ararım. Unutma, yırtıcı kuşun ömrü az olur.

MUHTAR: Nereye gidersen git.

(Bektaş Ağa, muhtarın paralarla arpa ve buğdayı vermeyeceğini anlayınca karakola gider. Karakol önünde iki jandarma vardır)

BEKTAŞ AĞA: (Jandarmalara) Selâmünaleyküm.

JANDARMALAR: Aleykümselâm.

BEKTAŞ AĞA: Arkadaşlar bir derdim var.

BİRİNCİ JANDARMA: Anlat.

BEKTAŞ AĞA: Yazdan köye soğan sattım. Ben tarttım, muhtar yazdı. Veresiye, harman sonu. İşte geldim. Muhtara soğan hakkı ne oldu dedim. Bana "Ulan ne arpası, ne buğdayı, ne parası?" dedi. Beni köyden kovdu. (Jandarmalar ayağa kalkarlar.)

İKİNCİ JANDARMA: (Bektaş Ağaya) Gel muhtara gidelim.

(Üçü birlikte köylülerle konuşan muhtarın yanına giderler)

BİRİNCİ JANDARMA: (Muhtara) Muhtar, uzun etme, bu hasta soğancının parasını ver.

İKİNCİ JANDARMA: (Bektaş Ağaya) Kim soğan aldı? Adlarını söyle bakayım.

(Bektaş Ağa, titrek elini koynuna sokup yırtık bir defteri çıkarır. Jandarmaya uzatır)

İKİNCİ JANDARMA: (Okur) Ali'ye beş gödük arpaya; Hasan'a 10 gödük buğdaya; Receb'e 5 gödük arpaya; Mehmed'e 5 kaymeye 20 okka; Muhtara 15 gödük arpaya...

(Jandarma, soğan alanları bir bir okuduktan sonra ayakta duran muhtara yaklaşır. Dudaklarını ayrı ayrı ikişer parmağı ile tutup açar)

İKİNCİ JANDARMA: Ulan rezil herif! Borcun ne kadar, söyle bakayım.

(Dudakları jandarmanın elinde olan muhtar "pep pep" diye tuhaf sesler çıkarır. Orada olanlar katıla katıla gülerler)

MUHTAR: (Köylülere) Davranın arkadaşlar buğday, arpa, para şimdi gelsin!

(Köylüler acele evlerine koşarlar. Torba torba arpa ve buğday getirirler. Bektaş Ağanın boş çuvallarına dökerler. Bektaş Ağa hakkını alır. Memnundur)

BEKTAŞ AĞA: (Jandarmalara) Dağda, bayırda hükümet var. Allah sizden razı olsun.

(Seyirciler gülerler. Bektaş Ağa yavaş yavaş köyden uzaklaşır)”³

³ <http://edebiyatforum.com/edebiyatla-ilgili-diger-yazilar/koy-seyirlik-oyunu-ornegi.html> (Erişim: 20.01.2017)

4. ŞEHİR TİYATROLARI'NIN TARİHSEL SÜRECİ VE YAPISI

4.1. Kurumun Kuruluş Amacı

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları 1914 yılında “*Osmanlı Güzellikler Evi*” anlamına gelen “*Darülbedayi-i Osmani*” adıyla kurulmuştur. Osmanlı’dan bu yana hizmet veren bu kurumun kuruluş amacı bir temel hak olarak Anayasanın güvence altına aldığı sanatın ve özellikle tiyatronun toplumsal görevine uygun olarak halkın kültürel üretiminin, çağdaş eğitiminin, sanat düzeyi ve bilincinin yükseltilmesine katkıda bulunmak; bu katkıyı gerçekleştirmek için yerli ve yabancı tiyatro eserlerinin seçkin örneklerini seyircisine ulaştırmak, Türk tiyatrosunun geleceğe yönelik atılımlarına önderlik etmektir.⁴

Darülbedayi’nin kurulması için çalışmalara başlayan Belediye Başkanı Operatör Dr. Cemil Topuzlu Paşa Fransa’dan Andre Antoine’i İstanbul’a çağırır. Andre Antoine dünyanın tanınmış ve önemli bir tiyatro adamıydı. Temelinde Türk toplumunun sanatsal ihtiyaçlarını karşılamak olan Darülbedayi’nin dünya standartlarında ve profesyonel bir kurum olması için bu adım atılmıştı. Cemil Topuzlu Paşa Andre Antoine ile bir toplantı yaptı ve aşağıdaki kararları alarak hem yerli ve milli bir tiyatronun temelini atmış oldu hem de dünya standartlarında bir bakış açısı ile çalışılma fırsatı oluşturuldu.

Darülbedayi’nin kurulması için yapılan toplantıda alınan kararlar:

- 1- Açılacak okul sahne sanatçısı yetiştirecek, bir milli tiyatro kurulacak.
- 2- Bu okulun tiyatro ve müzik bölümleri olacak.

⁴ <http://www.ibb.gov.tr/sites/sehirtiyatrolari/tr-TR/Sayfalar/KurulusAmaci.aspx> (Erişim: 18.01.2017)

- 3- Okul iki güzel sanat dalını birlikte koruyup geliştireceği için “güzel şeyler, güzel eserler evi” anlamında Darülbedayi adı altında çalıştırılacak.
- 4- Oynanacak tiyatro eserlerini yazmak ve yazdırmak için bir edebiyat komitesi kurulacak.
- 5- Bir müzik komisyonu oluşacak.
- 6- Antoine’ın başkanlığındaki bir komisyon tiyatro okulunun öğretmen ve öğrencilerini seçecek.
- 7- Bir fen komitesi bütün teknik düzenleri olan yeni tiyatro binasının yapılması ile uğraşacak. (Sevengil, 2015:688)

4.2. Kurumun Tarihçesi ve Tanıtımı

1914’te Belediye Başkanı Cemil Topuzlu Paşa, Belediye Meclisi’nden çıkarttığı kararla bugünkü Şehir Tiyatroları’nın temeli olan “Osmanlı Güzellikler Evi” anlamına gelen ‘*Darülbedayi-i Osmani*’nin kurulmasını sağlar. Eğitim amacıyla kurumun yöneticiliğine de ünlü Fransız tiyatro adamı “Andre Antoine” getirilir. Ancak birinci dünya savaşının çıkması sonucunda Fransa ile Osmanlı Devleti’nin karşı saflarda yer almasından dolayı Andre Antoine Fransa’ya döner. Bir süre bocalayan Darülbedayi, Raşit Rıza’nın (Samako) çabasıyla yeniden toparlanır. Bu gelişmeler yaşanırken Osmanlı yöneticilerinin ve eğitimcilerinin görev aldığı Darülbedayi’ye sınavla öğrenciler alınmaya başlanır.

Sınavı kazananlar daha sonraki senelerde tiyatronun ve sanat dünyasının önemli isimleri oldular. Muhsin Ertuğrul, Behzat Butak, Halit Fahri Ozansoy, Peyami Safa, Emin Belig Belli, Celal Sahir, Ali Naci Karacan, Eliza Binemeciyan, Ahmet Muvahhit, İ. Galip Arcan, Raşit Rıza, Sârâ Mannik, Fikret Şadi, Adriyen Binemeciyan ve Mari Mineyan bu öğrencilerden bazılarıdır.

Şehzadebaşı'nda Letafet Apartmanı'nda kiralanan ve "Tatbikat Sahnesi" adıyla yapılan çalışmalar daha sonra 1970 yılında teknik nedenlerden ötürü terk edilen Tepebaşı Tiyatrosu'nda devam etmiştir. Aynı zamanda Tepebaşı Tiyatrosu yıllarca yönetim merkezi de olmuştur.

Darülbedayi 1916'nın ilk aylarında sahnelenen "Çürük Temel" oyunu ile okul olmaktan çıkıp profesyonel bir tiyatro topluluğu haline gelmiştir. Darülbedayi, Tepebaşı Tiyatrosu'ndan başka, şehir içinde yaygınlaşmak amacıyla ya da farklı nedenler sebebiyle yeni sahnelerde perdelerini açmıştır. Şehzadebaşı Ferah Tiyatrosu, Aksaray Türk Ocağı, Fransız ve Yeni Komedi Tiyatroları, Kadıköy Apollon Tiyatrosu, Süreyya Sineması, Kadıköy Halk Eğitim Merkezi Salonu, Beyoğlu Odeon ve Rumeli Hisarı Darülbedayi oyunlarının sahnelendiği bazı mekânlardır.

Birçok tiyatro yazarının ilk çalışması ilk kez Şehir Tiyatroları'nda seyirci ile buluşmuştur. Böylece Türk tiyatrosuna yeni oyun yazarları ve yeni oyunlar kazandırılmıştır.

Şehir Tiyatroları sadece Türk Tiyatrosu'na katkı sağlamakla kalmamış, bunun yanı sıra sinema başta olmak üzere sanatın birçok alanında çalışmalar yapan önemli isimlere ev sahipliği yapmıştır.

İstanbul Belediyesi'ne 1931 yılında bağlanan Darülbedayi, 1934'ten itibaren "İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları" ismini almıştır. Bu yıllarda Şehir Tiyatroları çocuk oyunlarını devamlı olarak sahnelenmeye başlamıştır. 1935 yılında, özellikle Kemal Küçük'ün ve Ferih Egemen'in öncülüğünde başlayan çocuk tiyatrosu ülkemiz için tarihsel bir önem taşımaktadır.

Darülbedayi döneminde başlayan tiyatro dergisi geleneği Şehir Tiyatroları ile de devam etmiştir. 1918–1920 yıllarında "Temaşa" adlı tiyatro dergisi 25 sayı yayınlanmıştır. Şehir Tiyatroları, dünyanın en uzun süre yayın yapan tiyatro dergilerinden olan ve 1930'dan bugüne kadar da devam eden Darülbedayi, Türk Tiyatrosu ve Şehir Tiyatrosu adlı dergileri halen yayınlamaktadır.

Türk tiyatrosundaki değişimi ve ilgiyi göz önünde bulunduran Şehir Tiyatroları, yerli ve yabancı oyunlardan oluşan repertuar anlayışıyla tiyatro izleyicilerine perdelerini açmaktadır. Turneler yoluyla da diğer şehirlerde de oyunlar sahnelenmektedir. Aynı zamanda yurt dışından önemli yönetmenleri ve tiyatro adamlarını davet ederek, dünyanın farklı yerlerinde sahnelenen oyunları Türk tiyatro severlere ulaştırmaktadır.⁵

Şehir Tiyatroları bünyesinde 2014 yılında “Darülbedayi Atölyesi” kurulmuş ve 17 yaş üstü gençler için eğitim imkânı sunulmuştur. Bu atölyede tıpkı Darülbedayi’nin kuruluş yıllarında olduğu gibi tiyatro bilgisi, tiyatro kuramı, oyunculuk, dramaturgi, müzik, dans gibi dersler verilmektedir. Bunların yanında tiyatronun özü olan oyun oynama fikrinden yola çıkılarak katılımcılarda ruhsal ve bedensel farkındalık oluşturma amaçlanmıştır. Oyunculuğu meslek olarak seçip profesyonel anlamda yapmayı planlayanlar için ise uzun süreli öğrenme aşamasının ilk basamağı olma, katılımcılara kendilerinin farkına varma ve ifade edebilme becerilerini kazandırma hedeflenmiştir.

Şehir Tiyatroları her yıl 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kapsamında “Çocuk Şenliği” adı altında repertuarda bulunan çocuk oyunlarını ücretsiz olarak sahnelemektedir. Aynı şekilde “Genç Günler” adıyla da 19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı kapsamında da festival düzenlemektedir. Bu festivalde yurt içinde performans sergileyen lise, üniversite ve özel tiyatro grupları Şehir Tiyatroları sahnelerinde misafir edilir ve oyunlarını sahneleme imkânı sunulur. Tıpkı Çocuk Şenliği gibi Genç Günler festivaline katılımlar bütünüyle ücretsizdir. Bu tür faaliyetler ile tiyatro toplum ilişkisine katkı sağlanması amaçlanır.

⁵ <http://www.ibb.gov.tr/sites/sehirtiyatrolari> (Erişim: 18.01.2017)

Toplumun sanatsal ihtiyaçlarını karşılamak devletin asli göreviydi ve artık Darülbedayi'nin tam anlamıyla devlette yer edinmesi ve kurulması elzem bir durum haline gelmişti. Bunun için topluma yönelik bir çalışma başlatıldı ve bir yönetmelik hazırlandı. Bu yönetmelik Darülbedayi'nin amacını ve işleyişini kapsıyordu. Topluma tiyatroyu sevdirmek, oyuncular ve yerli yazarlar yetiştirmek, sanatçılarını toplumla bağ kurmasını sağlamak temel amaçlardandı. Aynı zamanda bu yönetmelikte yönetim kurulu ve edebi kurul, mali işler, temsil heyeti, öğretim yerleri ve süreleri gibi düzenlemeler de yer almaktaydı. Darülbedayi hem bir okul hem de bir sanat evi yapılmak isteniyordu. Refik Ahmet Sevengil *Türk Tiyatrosu* adlı eserinde bu yönetmeliğe yer vermiştir:

1- Dar'ül Bedayi tiyatro bölümünün bir okulu bir de sahnesi vardır. Okulda temaşa ile ilgili öğretim yapılır; tiyatro sahnesinde bu öğretim uygulanır. Dar'ül Bedayi günümüzdeki ilerlemelere göre bir tiyatro vücuda getirmek, her çeşit edebi eserleri oynamak ve halka göstermek, sanatçılar yetiştirmek, halka tiyatro zevkini yaymak, bunun sonucu olarak da tiyatro yazarlarının artmasına gayret etmek için kurulmuştur.

2- Dar'ül Bedayi tiyatro bölümünün bu alanda bilgili ve uzman kimselerden kurulacak yönetim kurulu, öğretmenleri, tiyatro sanatçıları ve gereği kadar memurları vardır.

3- Yönetim Kurulu üyeleri yedi kişidir; bunlar başlangıçta şhremini tarafından atanır, görevlerine son verilemez; görevlerini ücret almadan yapacaklardır.

4- Yönetim Kurulu seçilip atandıktan sonra toplanıp içlerinden birini bir yıl süre ile başkan, birini başkan yardımcısı, birini hesap denetçisi, birini kâtip seçeceklerdir. Üyelik boşalırsa kurul toplanıp ikinci maddede yazılı nitelikte birini seçer, bu seçim şhremini tarafından onaylanır. Dört veya dörtten çok üyelik boşalırsa şhremini tarafından yeni üyeler atanır.

5- Yönetim Kurulu en az onbeş günde bir toplanarak Dar'ül Bedayi tiyatro bölümünün yönetim, öğretim ve tiyatroculuk işlerini yürütür. Gerekirse olağanüstü toplantılar yapar. Toplantı gününü başkan kararlaştırır. Üyelerden biri toplantıyı gerekli görürse bunu gerekçesiyle birlikte başkana bildirir.

6- Yönetim kurulu üyeleri nöbetleşe ve birer ay süre ile Dar'ül Bedayi Tiyatro Bölümü'nün yönetim, öğretim ve temsil işlerini incelemekle görevlendirilecektir. Bu üye, gördüklerini bir raporla kurula bildirecektir.

7- Yönetim kurulu, üyelerinin yarısından bir fazlası ile toplanıp karar alabilir. Her yılsonunda çalışmalarını bildiren bir rapor düzenleyerek şehreminliğine verecek, bu rapor basında da yayımlanacaktır.

8- Yönetim kurulunun "Dar'ül Bedayi Tiyatro Yönetim Kurulu" yazılı resmi bir mührü olacak, idareye ait bütün işlem ve kararlar bununla mühürlenecektir.

9- Yönetim kurulu Dar'ül Bedayi Tiyatrosu'nun gelir ve giderlerinden sorumludur. Bu kurulun kararı olmadan para harcanamaz, alınmaz.

10- Edebi komite, yönetim kurulu üyeleri ile tiyatro sanatı ve edebiyat alanlarında uzman yedi tanınmış kişiden olmak üzere on dört üyeden kurulur. Bu üyeyi tamamlayacak olan yedi tanınmış kimse yönetim kurulunca seçilerek şehremini tarafından onaylanır. Buradan biri görevden ayrılırsa yerine edebi komite kararı ile başkası seçilir.

11- Edebi komiteye yönetim kurulu başkanı başkanlık eder.

12- Dar'ül Bedayi tiyatrosuna getirilen eserler heyetin mutlak çoğunluğu hazır olduğu halde yazarı tarafından okunur. Eserin sahibi kim olursa olsun müzakere sırasında bulunamaz. Edebi heyette bulunan eserler o toplantıda bulunan üyelerin gizli oyları ile ve mutlak çoğunlukla kabul veya ret olunur. Oy vermek için toplantıda bulunmak gereklidir.

13- Dar'ül Bedayi tiyatrosu yönetim kuruluna teklif edilen eserlerin en çok iki ay içinde okunması gerekir, kabul edilen eserlerin ne zaman oynanacağını yönetim kurulu kararlaştırır.

14- Telif hakkı temsilden elde edilen genel gelirinin yüzde onu, başka dillerden adapte eserleri yazma hakkı yüzde yedi, çevirilerin yüzde beştir. Piyesleri ilk temsilinden sonra basma yayma hakkı yazanıdır.

15- Dar'ül Bedayi tiyatrosunun gelirleri önce şehremaneti tarafından her yıl yapılacak para yardımı, ikinci olarak oyunlar geliri, üçüncü olarak para bağışlarıdır.

16- Tiyatronun geliri başlı başına kendisine yetecek hale gelince Dar'ül Bedayi belediyenin yardımını istemeyecektir.

17- Dar'ül Bedayi tiyatrosunun giderleri önce yönetim memurlarının aylıkları ile idarenin çeşitli harcamaları, ikinci olarak öğretmenlerin ücretleri, üçüncü olarak temsil heyetinin dekor, aksesuar, elbise bedelleri, sahne ve piyeslerle ilgili harcamalardır.

18- Dar'ül Bedayi tiyatrosunun 17. Maddede belirtilen harcamaları yönetim kurulunca düzenlenen bütçeye göre yapılır, yönetim kurulu bütçeyi onayladıktan sonra uygulanması için yönetim müdürüne verir.

19- Ödeme kâğıtları önce hesap denetçisinin onaylaması, sonra başkan veya başkan yardımcısına, ödeme talimatı ile kasiyere götürülür. Hesap denetçisinin onayı, başkan veya başkan yardımcısının verilsin emri olmadan yapılan ödemelerden kasiyer sorumludur.

20- Şehremanetince ayrılmış olan yıllık para yardımı yönetim kurulu mazbatasına üzerine başkanın imzasıyla belediyeden alınacaktır.

21- Şehremaneti Dar'ül Bedayi tiyatrosunun hesaplarını incelemeye yetkilidir; her yılın hesapları o yılın sonunda yönetim kurulunun raporu ve gerekli sarf kâğıtlarıyla birlikte belediyeye sunulacaktır.

22- Yönetim memurları, öğretmenler ve sanatçılar yönetim kurulunca seçilip atanacakları gibi bunların görevlerinin belirtilmesi, aylıklarının yükseltilmesi, cezalandırılmaları, işten çıkarılmaları doğrudan doğruya yönetim kurulunca yapılır.

23- Yönetim kurulu, yönetim memurlarının, öğretmenlerin ve sanatçıların seçiliş, atanma, görev, yükseltme, cezalandırılmaları ve haklarının sağlanması gibi işler için ayrıca bir iç yönetmelik yapacaktır.

24- Yönetim memurları bir yönetim müdürü, bir muhasebeci, kâtip, bir kefilli kasiyer, iki hademe, bir kapıcı, bir kadın hizmetçidir. Bunlar yönetim müdürünün emrindedirler. Ancak ödeme işlerinde muhasebeci ve kasiyer yönetim kuruluna bağlıdır.

25- Yönetim müdürü doğrudan doğruya yönetim kurulunun emrindedir. Dar'ül Bedayi Tiyatrosu'nun iç disiplini sağlamak, eşyasını korumak, dairenin temiz tutulmasına bakmak, öğretmenlerin, öğrencilerin memur ve işçilerin görevlerine devam etmediklerini kontrol etmek, öğretmenlerden, öğrencilerden, memur ve işçilerden görevlerinde ihmalleri görülenleri uyarmak, bunlardan gidişini

düzeltilmeyenlerin işten çıkarılmalarını yönetim kuruluna teklif etmekle görevlidir.

26- Muhasebeci kâtabin görevi Dar'ül Bedayi Tiyatrosu'nun hesap ve yazı işlerini, kitaplığını düzenlemektir. Kasiyer kendisine teslim olunan parayı saklamak, oyun verildiği zaman gişe memurluğu yapmakla görevlidir. Hesap denetçisinin onayı, başkan veya yardımcısının verilsin emri, muhasebecinin imzası olmayan ödemelerden kasiyer sorumludur.

27- Şimdilik hitabet, söz ahengi ve inşat için bir, jest ve mimik için bir, okuma ve Türk dili için bir olmak üzere üç sürekli görevli öğretmen bulunacaktır; tarih, temaşa sanatı, Osmanlı edebiyatı, estetik, yaşama bilgisi gibi tiyatro sanatı ile ilgili olan konular hakkında ücretsiz konferans şeklinde bilgi vermek üzere uzmanlar bulunacaktır.

28- Temsil heyetinin sayısı sınırlı değildir. Dar'ül Bedayi Tiyatrosu bütçesinin genişliğine göre sanatçı yönetim kurulunca atanacaktır.

29- Temsil heyeti biri aylıklı sürekli, ötekisi gerektiğe gündelikle çalıştırılacak sanatçılardan olmak üzere iki bölüm olacaktır. Sürekli sanatçılar üç sınıfa ayrılır. Birinci sınıf gedikli ve aylıklı, ikinci sınıf yalnız aylıklı, üçüncü sınıf ücretli stajyer sınıfıdır. Gedikli sanatçıların sayısı on ikidir, her biri aylıklarından başka yıllık safi gelirin dördünün on ikide birini mükâfat olarak almak hakkına sahiptir. Bu on iki gedikten boşalan pay Dar'ül Bedayi Tiyatrosu'nun yedek akçesine eklenir.

30- Yıllık safi gelirden dörtte biri gedikli sanatçılardan emeklilik hakkını kazananlar veya hizmet uğrunda malül olanlara verilir. Emeklilik hakkı özel yönetmelik hükümlerine göre kazanılır.

31- Safi gelirin geri kalan dörtte ikisi yönetim kurulunun uygun göreceği şekilde tiyatro sanatının ilerletilmesine harcanmak üzere yedek akçe olarak saklanır.

32- Temsil heyetinin devamlı sanatçıları başka bir tiyatro kumpanyasında veya başka bir yerde aktörlük veya aktrislik yapamazlar; yaparlarsa Dar'ül Bedayi'deki haklarını kaybederler ve temsil heyetinden çıkarılırlar.

33- Temsil heyetine alınacak sanatçıların nasıl seçileceği, ne gibi vasıflara sahip olması gerektiği ve görevleri ayrı yönetmelikle belirtilecektir.

34- Öğretim süresi bir yıl staj sınıfı olmak üzere dört yıldır.

35- Dar'ül Bedayi Tiyatrosu ders yerlerine devam edecek tiyatro sanatçıları ile bu sanata girmek isteyen hevesliler ancak yönetim kurulu tarafından verilecek belgelerle devam edebilirler.

36- Dar'ül Bedayi temsil heyetinde görevli sanatçılar diploma alınca kadar her derse devam etmek zorundadırlar.

37- Dar'ül Bedayi Tiyatro dershanesinde nazari ve ameli öğretimi tamamlayarak ehliyet diploması alanlar arasından gerekli sayıda sanatçı önce Dar'ül Bedayi Tiyatrosu stajyer sınıfına ayda yazıyla üç yüz kuruş ücretle atanır; yer olur ve bütçe imkânları bulunursa görevliler sınıfına alınır. (Sevengil, 2015: 703–706)

4.3. Yönetmelik ve Kurullar

Şehir Tiyatroları Müdürlüğü'nün İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı bünyesinde olması sebebiyle görev ve çalışma yönetmeliği mevcuttur. Bu yönetmeliğin amacı teşkilat yapısını, hukuki statüsünü, görev, yetki, çalışma usul ve esaslarını belirlemektir.

Yönetmelikte yer alan dört tane kurul vardır. Bu kurullar genel itibariyle kurumun işleyişini, oyun ve oyuncuların belirlenmesini, disiplini, teknik, idari ve sanatsal düzeni belirler ve güvence altına alır.

4.3.1. Edebi Kurul

Edebi Kurul 7 kişiden oluşur. Kültür ve sosyal işler daire başkanı, genel sanat yönetmeni, şehir tiyatroları müdürü, kurum içindeki sözleşmeli personellerden 1 üye, kültür, sanat, edebiyat ile ilgili meslek birliklerinden veya kültürel çalışmalarıyla tanınan kişiler ve basından mensupları arasından başkan tarafından belirlenecek 3

üye olacak şekilde 7 kişi tamamlanır. Daire başkanı, genel sanat yönetmeni ve müdür dışındaki üyelerin görev süreleri azami 2 yıldır. Bu üyelerin süresi dolmadan da görevleri sonlandırılabilir. Daire başkanı, genel sanat yönetmeni ve müdür dışındaki üyeler üst üste iki dönem seçilebilirler. Üyelerden birinin yeri boşaldığında yerine seçilen ya da atanan üye, önceki üyenin görev süresini tamamlar. Bu durum bu üyenin iki dönem daha seçilebilmesini engellemez.

Edebi kurul sahnelenecek oyunları belirler. Genel sanat yönetmeni bu oyunların içinden o seneki repertuarı oluşturur. Kurulun sekretarya görevini baş dramaturg yapar. Sekretarya, kurula incelenmesi için gönderilen metinlerin üyelere dağıtılmasından ve raporların kütüphane, müze ve arşiv şefliğine tesliminden sorumludur. Kurula daire başkanı başkanlık eder. Kurul sezon repertuarı için önerilerini şubat ayı sonuna kadar yönetim kuruluna sunmak üzere müdürlüğe bildirir. Kurul başkan ve ya 3 üyenin isteğiyle olağanüstü toplantı yapabilir. Gündemde yer alan konular sırayla görüşülür. Tek tek oylanarak karara bağlanır. Oylamada eşitlik olması durumunda başkanın kullandığı oy yönünde çoğunluk sağlanmış sayılır. Kurul üye sayısının ekseriyetiyle toplanır, katılanların çoğunluğuyla karar verilir. Kurul ayda bir toplanır. Kurul her sezon için yeniden oyun tespitinde bulunur. Belirlenen oyunlar önceki dönemlerin oyunlarından da olabilir.

4.3.2. Yönetim Kurulu

Yönetim Kurulu da 7 kişiden oluşur. Daire başkanlığının bağlı olduğu genel sekreter yardımcısı, müdürlüğün bağlı olduğu daire başkanı, genel sanat yönetmeni, müdür, sözleşmeli memurlar arasından başkan tarafından belirlenecek 2 üye, belediye meclisi üyeleri arasından başkan tarafından belirlenecek 1 üye olmak üzere 7 kişi mevcuttur. Genel sekreter yardımcısı, daire başkanı, müdür ve genel sanat yönetmeni dışındaki üyelerin görev süreleri azami 2 yıldır. Süre dolmadan da üye değişikliğine gidilebilir. Sözleşmeli memurlar arasından belirlenmiş üyeler yeniden tercih edilebilirler ancak bu durum üst üste 2 dönemden fazla olamaz. Başkan tarafından belirlenen üyelerin her ne sebeple olursa olsun üyeliklerinin sona ermesi

halinde aynı usul ve esaslar bağlamında yeniden üyeler belirlenir. Yeni üye eski üyenin kalan görev süresini tamamlar. Başkan tarafından belirlenen üyelere 2 yıllık bekleme süresi beklenmeksizin değişiklik yapılabilir.

Kurula genel sekreter yardımcısı bulunmaması durumunda daire başkanı başkanlık eder. Kurul Mayıs ayında oluşturulur, Haziran ayında göreve başlar. Yeni üyeler göreve başlayıncaya kadar eski üyelerin görevi devam etmiş olur. Kurulun sekreteryaya görevini müdürlük yürütür. Kurul en geç 15 günde bir toplanır. Kurul, sekreteryanın üyelere önceden bildirmiş olduğu gündem ile toplanır. Kurul üye sayısının ekseriyetiyle toplanır, katılanların çoğunluğuyla karar verilir. Kurul 3 üye ve ya kurul başkanının talebiyle olağanüstü toplanabilir. Yaz döneminde kurul toplantılarının hangi zaman aralıklarıyla yapılacağı Mayıs ayı toplantısında özel takvime bağlanır. Kurulda alınan kararlar müdürlükçe imzalı ve onaylı olan karar defterine muntazaman yazılır ve üyelere imza altına alınır.

Kurulun başlıca görevi müdürlüğün sanat faaliyetlerini, tiyatronun kuruluş amacına bağlı kalarak ve günümüz ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde planlamak ve programlamaktır. Kurulun buna ek olarak başka görevleri de vardır. Edebi kurulca bir oyun sezonu için belirlenen oyunlardan genel sanat yönetmenince o sezon sahnelenmesi için uygun bulunan oyunların Şehir Tiyatroları repertuarına alınmasına karar vermek de yönetim kurulunun bir diğer görevidir. Yıllık sanat bütçesini hazırlamak, genel sanat yönetmeninin sanat faaliyetleriyle ilgili tekliflerini görüşüp karara bağlamak, çocuk şenliği, gençlik günleri, tiyatro festivali gibi özel isimlerle çeşitli tiyatro programlarını görüşerek karara bağlamak ve sorumlularını belirlemek, Şehir Tiyatroları'nın milli ve ya milletler arası düzeydeki şenlik, şölen, festival, turne ve ortak prodüksiyon gibi sanat gösterimleri konusunda karar vermek, sahnelenen oyunlarla ilgili gala gösterileri yapılması hususlarında karar almak, teknik kurul tarafından hazırlanan oyun maliyet projesini inceleyerek, aynen veya değiştirerek kabul edilmesine veya reddedilmesine karar vermek, belediye sınırları içerisinde yeni sahneler açılması ve ya mevcut sahnelerin kapatılması için teklifte bulunmak, yurt dışından davetler alan müdürlük bünyesinde görev yapan personellerle ilgili kararlar almak, sanatçı, yönetmen, dekor ve kostüm tasarımcısı gibi tiyatro insanları ile yasalara uygun olarak yabancı sanatkar, yönetmen, tasarımcı, eğitmen gibi tiyatro insanlarını davet etmek, sözleşmeli memurların müdürlüğe alınma, ödüllendirme ve

sözleşmelerinin yenilenmesini önermek, sözleşmeli memurların meslekleriyle ilgili kurum dışı çalışma taleplerini karara bağlamak gibi görevleri de vardır. Yönetim kurulu, sözleşmeli personellerin kurum dışı çalışmalarını belli şartlara bağlayacağı gibi kısıtlamaya da gitme hakkına sahiptir. Genel sanat yönetmeni ve müdürün beraberce hazırladıkları performans değerlendirmelerini sonuca bağlamak da kurulun bir diğer görevidir. Bazı kararlar başkanlık onayına bağlıdır. Ayrıca yönetim kurulu yönetmelik gereğince farklı görevler de üstlenebilir.

4.3.3. Disiplin Kurulu

Kurul 5 kişiden oluşur. Bunlar; müdürlüğün bağlı olduğu genel sekreter yardımcısı, başkan tarafından belirlenen Şehir Tiyatroları'nda aralıksız en az 10 yıl sözleşmeli memur olarak hizmette bulunmuş, fakülte ve dengi okul mezunu 2 sanatkâr memur, teftiş kurulu başkanlığı müfettişlerinden 1 müfettiş ve hukuk müşavirliğinden 1 hukukçudur.

Disiplin kuruluna da genel sekreter yardımcısı başkanlık eder. Kurul sekreteryası yine müdürlük tarafından yürütülmektedir. Kurul salt çoğunlukla toplanır ve kararlar toplantıya iştirak edenlerin çoğunluğuyla alınır. Eğer eşitlik durumu söz konusu olursa başkanın oyunu 2 oy sayılır. Kurulda görev yapan başkan dışındaki üyelerin görevleri azami 5 yıla sınırlandırılmıştır. Bu süre sonunda üye yeniden seçilebilir. Ancak bu seçim 2 dönemden fazla olamaz. Kurulun rutin bir toplantı dönemi yoktur. Kurula intikal eden dosyalar sebebiyle toplantı yeri ve zamanı belirlenir. Gerekliğinde olağanüstü toplantı yapılabilir. Yönetmelikte belirlenen uyarı, kınama gibi cezalar müdürlük tarafından verilir. Ceza konusunun sanatsal işleyişle ilgili olması durumunda genel sanat yönetmeninden görüş istenir. Bu görüş 7 günde alınamazsa müdürlük tarafından resen verilir. Cezalara itirazlar belediye yüksek disiplin kuruluna yapılır. Uyarı ve kınama gerektiren cezalar dışındaki hususlardan dolayı gerekli soruşturma müdürlükçe yapıldıktan sonra,

tekâmül ettirilen evrak disiplin kuruluna sevk edilir. Temelli çıkarma konusunda kurul görüş bildirir. Bu cezaya karar verme yetkisi belediye yüksek disiplin kurulundadır.

4.3.4. Teknik Kurul

Teknik kurul 19 kişiden oluşur. Baş dekoratör, baş realizatör, ilgili müdür yardımcısı, oyunun yönetmeni, kostüm tasarımcısı, dekor tasarımcısı, sahne yöneticisi, marangoz atölyesi sorumlusu, kundura atölyesi sorumlusu, sahne sorumlusu, sanat teknik şefi, efekt birim sorumlusu, demir atölyesi sorumlusu, butafor atölyesi sorumlusu, atölyeler şefi, baş ışık uzmanı, aksesuar sorumlusu, kuaför ve makyaj uzmanı, boya atölyesi sorumlusu teknik kurulu oluşturur.

Kurul her oyun için ayrı ayrı toplanmak zorundadır. Ayrıca yılda en az 2 kez de genel değerlendirme yapmak üzere toplanır. Teknik kurula baş dekoratör başkanlık eder. Sekreteryaya görevini ise genel sanat yönetmeninin belirlediği sanat teknik şefi yapar. Kurul sahne yöneticisinin talebiyle toplanır. Oyunlarla ilgili teknik konuların görüşüldüğü bu kurulda oyun maliyet projesi de tespit edilir ve yönetim kuruluna sunulur. Teknik kurul, yönetim kurulunca karara bağlanan oyunlar ile ilgili maliyet raporunu belirlenen program süresinde tamamlamak zorundadır. Sekreteryaya, aynı zamanda kurul kararlarının muhafazasını sağlayarak müdürlük ve genel sanat yönetmenliğine iletilmesinden sorumludur.

4.4. Mevcut Sahneler

İstanbul'da toplamda 11 tane sahnesi bulunan Şehir Tiyatroları'nın günlük 3.000 seyirci ağırlama kapasitesi mevcuttur. Her ay dönüşümlü olarak repertuarda bulunan oyunlar farklı sahnelerde izleyici ile buluşmaktadır. Bu da tiyatronun kolay ulaşılabilir olmasını sağlar ve izleyici açısından çeşitliliği artırır.

Bu sahnelerde provalarda kullanılmak üzere stüdyolar, toplantı salonları, oyuncular ve ekip için dinlenme alanları mevcuttur. En büyük ve en kapsamlı sahne Harbiye Muhsin Ertuğrul Sahnesi'dir. Aynı zamanda oyunlarda kullanılan dekor, kostüm gibi ihtiyaçların üretimi de mümkün olduğunca burada yapılmaktadır.

- Harbiye Muhsin Ertuğrul Sahnesi
- Harbiye Cemil Topuzlu Açıkhava Sahnesi
- Kadıköy Haldun Taner Sahnesi
- Fatih Reşat Nuri Sahnesi
- Gaziosmanpaşa Sahnesi
- Gaziosmanpaşa Ferih Egemen Çocuk Sahnesi
- Üsküdar Müsahipzade Celal Sahnesi
- Üsküdar Kerem Yılmaz Sahnesi
- Kağıthane Sadabad Sahnesi
- Kağıthane Küçük Kemal Çocuk Sahnesi
- Ümraniye Sahnesi

5. ŞEHİR TİYATROLARININ TOPLUMSAL FAALİYETLERİ

Şehir Tiyatroları'nın en önemli özelliği bir halk tiyatrosu olmasıdır. Bu nedenle toplumsal faaliyetleri oldukça önemlidir. Halkın sanatsal ihtiyaçlarını karşılamak Şehir Tiyatroları'nın asli görevidir. Yaptığı etkinliklerle ve turnelerle toplumla her zaman iç içe olmalıdır. Sadece İstanbul'da değil yurt içinde ve dışında da oyunlar sahnelemektedir.

Tamamen topluma yönelik olan çalışmaları ücretsizdir. Amaç tiyatro ile toplum arasındaki bağı kuvvetlendirmek ve tiyatroya olan ilgiyi arttırmaktır. "Çocuk Şenliği" ve "Genç Günler Festivali" gibi etkinlikler özellikle yetişme çağında olan çocuklar için ve tiyatroya gönül vermiş gençler için bulunmaz bir fırsattır. Hem kendilerini gösterebilecekleri hem de sahne tecrübesi kazanmaları açısından oldukça faydalı projelerdir. Oyunların içeriği konusunda jürilerin daha doğru yönlendirme yapması kaliteyi de arttıracaktır.

Yine çocuklara yönelik "Çocuk Eğitim Birimi" kurulmuş ve tiyatro kültürüyle çocuklar yetiştirilmektedir. Tarihi 100 yıl öncesine dayanan Darülbedayi ruhuna uygun bir okul gibi faaliyet gösteren "Darülbedayi Atölyesi" de 5 yıl önce tekrar hayata geçirilmiş, her yaştan, her meslektan tiyatro severlere profesyonel eğitim vermeye başlamıştır.

5.1. Çocuk Şenliği

Çocuklarla tiyatro arasındaki bağı kuvvetlendirme, tiyatroyu tanıtmaya ve sevdirmeye gibi amaçlarla düzenlenen Çocuk Şenliği etkinlikleri her sene 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kapsamında düzenlenir.

Çocuk Şenliği ile çocukların, tiyatronun yanı sıra sanatın birçok dalı ile de tanışmasına imkân sağlanır. Çocuk Şenliği kapsamında Şehir Tiyatroları oyunları ve konuk ekiplerin oyunları sahnelenir. Bunlara ek olarak konserler ve masal okuma etkinlikleri düzenlenir. Heykel, dans, karagöz, yazarlık, pantomim, müzik gibi alanlarda da atölye çalışmaları yapılır. Geleneksel Türk Tiyatrosu anlatılır. Bu sayede çocuklar birçok sanatsal bilgi edinir.

Etkinlikler Şehir Tiyatroları sahnelerinde ücretsiz bir şekilde gerçekleştirilir. Hem katılımcılar hem aileler tiyatroda misafir edilir.

5.2. Genç Günler Festivali

Her yıl 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kapsamında düzenlenen “Genç Günler Festivali” gençlerin tiyatro ile yaklaşmasını amaçlar. Şehir Tiyatroları bünyesinde eğitim veren “Darülbedayi Atölyesi” oyuncularını ve “Genç Tiyatro” tarafından oyunlar sahnelenir. Konuk ekiplerin oyunlarına yer verilir. Hem konservatuar öğrencilerine hem amatör tiyatro gruplarına sahnelerini açan Şehir Tiyatroları yerli ve yabancı oyunlara ev sahipliği yapar. Aynı zamanda kendi yazdığı eserleri de sahnelemek isteyen kişilere ve ekiplere de fırsat verilir.

Kabul gören tiyatro ekipleri oyunlarını sahneler ve Şehir Tiyatroları sanatçılarından oluşan jüri farklı dallarda katılımcılara ödül verir. En iyi erkek oyuncu, en iyi kadın oyuncu, en iyi yönetmen gibi ödüller bunlardan bazılarıdır.

Genç Günler Festivali kapsamında çeşitli atölye çalışmaları, konserler, tasarımlar, sergiler de düzenlenir. Sanatın farklı dallarındaki yaklaşma sağlanır. Teşvik ve destek amaçlı organizasyonlar yapılır. Liseler arası ve konservatuarlar arası buluşmalar tertip edilir. Ülkenin dört bir yanından tiyatrocular gelir. Van’dan, Trabzon’dan, İzmir’den gelen ekipler bu organizasyonlarda buluşturulur ve birlikte projeler geliştirmelerine imkân sağlanır.

Genç Günler Festivali’nde de katılımlar ücretsizdir.

5.3. Darülbedayi Atölyesi

Tıpkı 1914'te olduğu gibi sanatçı yetiştirme amacıyla kurulan Darülbedayi ruhunu yeniden yaşatmak için yakın zamanda tekrar kurulan “Darülbedayi Atölyesi” eğitimlerine devam etmektedir. Toplumla tiyatronun yakınlaşması açısından önemli bir çalışmadır.

Darülbedayi atölyesinde her yaştan, her meslek grubundan tiyatroya gönül vermiş insanlara profesyonel tiyatro eğitimi verilmektedir. Ancak katılım isteği çok fazla olduğu için sınavla alım yapılmaktadır. Her sene 500'ün üzerinde başvuru alan Şehir Tiyatroları sanatçılarından oluşan jüri ancak sınırlı sayıda sanatçı adayı kabul edebilmektedir. Sınavı kazananlardan herhangi bir ücret talep edilmemektedir. Eğitimlerini başarıyla tamamlayanlara katılım belgesi verilmektedir.

Atölyede hem kuramsal hem pratik dersler verilmektedir. Hızlandırılmış bir konservatuar eğitimi de denilebilir. Tiyatro tarihi, dramaturji, karakter çözümleme, diksiyon, ses-nefes, müzik ve dans verilen bazı derslerdir. Dersler, Şehir Tiyatroları sanatçıları tarafından Üsküdar Kerem Yılmaz Sahnesi'nde verilmektedir.

5.4. Çocuk Eğitim Birimi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları bünyesinde olan “Çocuk Eğitim Birimi” tiyatro eğitimi almak isteyen 8, 9 ve 10 yaşlarında olan çocuklara ücretsiz bir şekilde hizmet vermektedir. Çocuk Eğitim Birimi, 2 yılda bir sınav açar ve kazanan öğrencilere 2 yıl boyunca eğitim verir.

Şehir Tiyatroları sanatçıları ve deneyimli eğitmenler tarafından çocuklara sahne, müzik, dans, şan, diksiyon, tasarım, dramaturji ve sosyal beceri dersleri verilmektedir. Bu dersler çocukların okul programlarını aksatmayacak şekilde hafta sonları yapılmaktadır. Cumartesi ve Pazar günleri saat 10.00 ile 13.00 arasında Üsküdar Kerem Yılmaz Sahnesi'nde verilir.

Kayıt yaptırmak için bütün sahnelerin idari amirliklerinden ya da Şehir Tiyatroları'nın resmi internet sitesinden başvurulara bulunulabilir. Başvurular için sağlık raporu, yeni çekilmiş 2 adet fotoğraf ve kimlik fotokopisi gerekmektedir. Sınavlar iki aşamalı olarak yapılmaktadır. Birinci aşamada ön eleme yapılır. İkinci aşama sınavına girmeye hak kazanan çocukların birer şarkı ve şiir ezberlemeleri gerekmektedir.

Burada yetişen çocuklar profesyonel hayata ilk adımlarını atmış olurlar. Eğitimini tamamlayıp dizilerde, reklamlarda, tiyatrolarda oynayan çocuklar vardır. Bunlar olmasa bile tiyatro kültürü ile yetişen çocuklar en azından iyi birer tiyatro seyircisi olmuş olurlar.

5.5. 2006–2016 Yılları Arasındaki Veriler

Aşağıdaki veriler İBB Şehir Tiyatroları Müdürlüğü'nden temin edilmiştir. Son 10 yılı kapsayan, 2006 ile 2016 sezonlarında oynanan oyunlarla ilgili resmi bilgilerdir. Toplumun Şehir Tiyatroları'na olan ilgisi bu verilerde görülmektedir.

Tablolarda oynanan yerli ve yabancı oyunların kategorileri, isimleri, her oyun için toplam seans sayısı, koltuk sayısı, satılan bilet sayısı, doluluk oranı gibi bilgiler yer almaktadır.

Şehir Tiyatroları'nda 2006 ile 2016 yılları arasında çocuk oyunları, müzikal oyunlar ve normal oyunlar olmak üzere toplam 236 tane oyun sahnelenmiştir. Bu 236 oyun için toplam 16.436 seans düzenlenmiş ve bu seanslarda bulunan toplam 543.603 koltuk için 4.146.688 adet bilet satışı yapılmıştır. Maalesef bilet satışı seans ve koltuk sayısına göre kapasitenin altında kalmıştır. 16.436 seans ve 543.603 koltuk için Şehir Tiyatroları'nın kapasitesi 6.279.920'dir.

İSTATİSTİK

(01/01/2006 31/12/2016 TARİHLER ARASINDA)

Oyun Adı	Koltuk Sayısı	Tam Adet	İnd Adet	Dav Adet	İpt.Oyun Tam	İpt.Oyun İnd.	İpt.Oyun Dav.	Toplam Adet	Seans Sayısı	Kapasite	Doluluk Oranı (%)	Seans Ortalaması
Repertuar YERLY OYUN												
Kategori ÇOCUK OYUNU												
1 ALAADDİNİN SİHİRLİ LAMBASI	2.781	18.258	0	0	0	0	0	18.258	56	24.982	288.6429	288.643
2 ALI BABA VE KIRK HARAMİLER	6.328	27.413	0	0	0	0	0	27.413	78	43.485	432.2325	432.233
3 BALON	3.115	18.374	0	0	0	0	0	18.374	86	25.180	280.1280	280.128
4 BENİM ARKADAŞIM YOK	1.643	31.379	0	0	312	0	0	31.891	166	38.028	239.3381	239.338
5 BENİMLE OYNAR MISIN?	780	2.951	0	0	0	0	0	2.951	13	3.064	252.6250	252.625
6 BİR DENİZ MASALI	1.927	13.823	0	0	54	0	0	13.877	39	16.120	351.8917	351.892
7 BİR GÜN AYAKKABIMIN TEKİ	2.670	13.819	0	0	0	0	0	13.819	87	16.724	245.1083	245.106
8 BİR KUMES HİKAYESİ	1.004	4.531	0	0	0	0	0	4.531	10	5.216	445.9187	445.917
9 BİR YILDIZ SEC KENDINE	2.720	14.296	0	0	0	0	0	14.296	48	19.420	293.2917	293.292
10 BİSKÜVİ ADAM	2.780	13.028	0	0	0	0	0	13.028	44	15.828	316.5282	316.528
11 BONCUK	1.573	28.474	0	0	10	0	0	28.484	179	41.568	206.9583	206.958
12 BOYA BENEK	1.800	37.426	0	0	0	0	0	37.426	250	83.528	184.5575	184.558
13 BUYUYUNCE NE OLACAKSIN	1.643	19.610	0	0	41	0	0	19.851	91	22.174	251.0421	251.042
14 CAMBAZHANE	2.638	14.866	0	0	0	0	0	14.866	93	28.977	158.3701	158.370
15 CIMRI	1.450	3.542	0	0	0	0	0	3.542	16	5.052	192.2500	192.250
16 ÇEVRECI PRENS	992	11.078	0	0	0	0	0	11.078	31	15.468	356.8458	356.846
17 ÇİÇEK PRENSES	2.435	31.100	0	0	0	0	0	31.100	123	44.356	247.9171	247.917
18 DAMLALARIN DANSI	2.437	20.885	0	0	0	0	0	20.885	78	35.680	264.6372	264.637
19 DEFINİ ADASI	1.932	13.442	0	0	0	0	0	13.442	40	20.170	326.1161	326.116
20 DELİ DUMRUL	143	2.620	0	0	0	0	0	2.620	22	3.146	119.0909	119.091
21 DENİZKIZI	1.598	7.815	0	0	0	0	0	7.815	52	12.898	184.2750	184.275
22 DOĞ GÜNEŞİM DOĞ	2.895	14.189	0	0	0	0	0	14.189	55	19.808	242.9798	242.980
23 EDİ'NİN ANNESİ NEREDE?	2.788	17.159	0	0	0	0	0	17.159	85	28.819	233.9973	233.997
24 ELMA KURDU KIRTİK	289	493	0	0	0	0	0	493	4	1.040	123.2500	123.250
25 GÖKÜSAGININ ALTINDA	2.451	18.324	0	0	0	0	0	18.324	81	23.434	297.0089	297.007
26 HARIKALAR MUTFAĞI	3.115	27.189	0	0	0	0	0	27.189	100	37.288	275.5918	275.592
27 İSLİK SEVER MAX	2.164	11.585	0	0	751	0	0	12.336	48	22.215	246.0980	246.098
28 İKİ KOVA SU	1.490	3.839	0	0	0	0	0	3.839	18	6.632	207.9792	207.979
29 İYİ GECELER	403	2.348	0	0	0	0	0	2.348	51	11.037	44.2673	44.267
30 KARAGÖZ BALIKÇI	3.883	36.527	0	0	222	0	0	38.749	241	82.133	192.3526	192.353
31 KARAGÖZ ÇİFTLİK BEKÇİSİ	403	2.717	0	0	0	0	0	2.717	22	4.550	122.4917	122.492
32 KARAGÖZ GERİ DONDU	1.841	15.790	0	0	12	0	0	15.802	55	20.016	303.2782	303.278
33 KARAGÖZ TATLICI	2.578	18.576	0	0	0	0	0	18.576	92	22.954	217.1049	217.105
34 KARAGÖZ'ÜN UYKUSU	403	1.285	0	0	0	0	0	1.285	11	1.924	127.0833	127.083
35 KAZU	1.505	11.018	0	0	0	0	0	11.018	45	16.169	251.4955	251.496
36 KEDİ İLE Palyaço (2012-2013 SEZ)	1.800	10.026	0	0	0	0	0	10.026	27	12.000	331.9028	331.903
37 KEDİ İLE Palyaço	1.800	27.443	0	0	0	0	0	27.443	120	31.048	226.9242	226.924
38 KELOĞLAN	1.532	7.779	0	0	0	0	0	7.779	25	9.545	310.5048	310.505
39 KURŞUN ASKERİN UTANCI	974	4.284	0	0	0	0	0	4.284	15	4.810	288.5000	288.500
40 KÜÇÜK NARSREDDİN	890	8.395	0	0	0	0	0	8.395	22	6.385	293.4778	293.478
41 LAY LAY LOM	1.854	16.746	0	0	0	0	0	16.746	83	19.540	273.1777	273.178
42 Palyaço PRENS	2.452	7.997	0	0	0	0	0	7.997	24	9.198	338.0833	338.083
43 PIRTILATAN BAL	7.944	48.588	0	0	0	0	0	48.588	188	74.384	295.1948	295.195
44 PINOKYO	1.937	5.929	0	0	0	0	0	5.929	18	9.472	348.1250	348.125
45 PİTTİ	3.131	16.658	0	0	8	0	0	16.894	72	22.189	243.3231	243.323

İSTATİSTİK

(01/01/2006 31/12/2016 TARİHLER ARASINDA)

Oyun Adı	Koltuk Sayısı	Tam Adet	İnd Adet	Dav Adet	İpt.Oyun Tam	İpt.Oyun İnd.	İpt.Oyun Dav.	Toplam Adet	Seans Sayısı	Kapasite	Doluluk Oranı (%)	Seans Ortalaması
46 SOKAK KEDİLERİ	2.946	27.044	0	0	816	0	0	27.860	93	35.261	304.6516	304.652
47 SAHMERAN	1.839	16.211	0	0	104	0	0	15.315	70	28.427	243.2385	243.239
48 TEMİZLİK ÜLKESİ	2.102	12.509	0	0	0	0	0	12.509	50	20.546	240.7470	240.747
49 TRAFİK ÇANVARINI GÖRDÜMÜZ I	2.405	11.788	0	0	0	0	0	11.788	46	17.116	269.0750	269.075
50 USUR BOCEĞİ	260	3.055	0	0	0	0	0	3.055	22	5.720	138.9838	138.984
51 USURBOCEĞİ	817	14.417	0	0	0	0	0	14.417	114	20.527	135.7125	135.713
52 ÜÇ KARDEŞ VE MUHTESEM KURT	3.403	42.374	0	0	418	0	0	42.792	222	88.232	208.2382	208.238
53 UZUN AĞAÇLAR ÜLKESİ	3.488	18.281	0	0	0	0	0	18.281	82	24.064	304.8341	304.834
54 YAŞASIN BARIŞ	2.781	11.280	0	0	0	0	0	11.280	44	18.894	272.8444	272.844
Kategori Toplamı ...		829.093	0	0	2.546	0	0	831.839	3.696	1.191.972	74.9025	257.233
Kategori MÜZİKAL OYUN												
55 ÇALIKUŞU	750	1.848	2.814	0	0	0	0	4.462	21	8.078	230.3571	230.357
56 DEVR-İ İSTANBUL	4.388	0	0	0	0	0	0	0	1	4.388	.0000	.000
57 GÖZLERİMİ KAPARIM VAZİFEMİ Y'A	6.328	13.921	29.304	0	1.034	2.267	0	48.526	128	71.887	627.4583	627.458
58 HİDRELLEZ	2.164	3.331	9.001	0	18	28	0	12.378	41	16.182	338.3167	338.317
59 İSTANBUL EFENDİSİ	11.558	36.138	58.862	0	0	0	0	94.820	229	121.787	815.4742	815.474
60 İSTANBUL HATIRASI	601	700	789	0	0	0	0	1.469	8	4.808	183.8250	183.825
61 KANLI NIGAR	1.226	4.311	5.165	0	0	0	0	9.476	32	14.244	292.4643	292.464
62 KANTOCU	2.200	9.092	10.828	0	0	0	0	19.720	95	41.166	240.3016	240.302
63 KEBELA	5.994	8.139	18.830	0	0	0	0	28.769	76	45.439	631.4996	631.500
64 KEŞANLI ALİ DESTANI	6.191	7.689	10.770	0	0	0	0	18.459	37	24.164	783.5892	783.589
65 LEYLA İLE MECNUN	1.005	4.505	8.208	0	0	0	0	12.713	54	27.332	238.8470	238.847
66 LUKUS HAYAT	24.932	57.210	72.597	0	0	0	0	129.807	245	152.435	1.785.5851	1.785.585
67 ŞEKERFARE	2.885	11.755	24.929	0	0	0	0	38.684	80	41.244	432.8270	432.827
68 YAŞAR NE YAŞAR NE YAŞAMAZ	19.898	38.516	85.161	0	38	31	0	103.744	219	140.182	1.075.8598	1.075.860
Kategori Toplamı ...		196.955	316.858	0	1.088	2.328	0	517.027	1.268	713.316	74.0417	799.701
Kategori NORMAL												
69 ADA	286	592	1.483	0	0	0	0	2.055	7	2.002	293.5714	293.571
70 ALEMDAR (TOHUM VE TOPRAK)	932	4.718	7.054	0	0	0	0	11.772	55	23.914	211.8281	211.828
71 ARKA BAÇE	2.437	2.345	5.518	0	0	0	0	8.363	48	19.398	182.0553	182.055
72 AŞK HALLERİ	1.028	3.875	6.849	0	871	878	0	12.073	55	19.208	229.3040	229.304
73 AY İŞİĞİNDE ŞAMATA	4.877	2.427	4.852	0	0	0	0	7.079	12	7.537	2.172.8818	2.172.882
74 BAĞDAT HATUN	982	2.987	4.718	0	0	0	0	7.703	39	20.724	178.8759	178.876
75 BALIKESİR MUHAŞEBECİSİ	2.175	13.399	18.802	0	0	0	0	32.001	122	48.565	255.1236	255.124
76 BEKLEME SALONU	2.081	7.464	12.187	0	525	1.020	0	21.196	125	39.887	157.8180	157.818
77 BEN ANADOLU	292	1.501	2.242	0	0	0	0	3.743	14	4.088	287.3571	287.357
78 BENİ DUNYA KADAR SEV	346	893	1.838	0	0	0	0	2.529	13	4.498	194.8385	194.838
79 BİNALI İLE TEMİR	836	6.508	11.889	0	7	9	0	18.393	110	30.568	163.8887	163.889
80 BOZLUK DÜZEN	2.012	7.819	9.038	0	0	0	0	18.657	95	37.599	169.7801	169.780
81 BÜYÜNÜN GÖZLERİ	2.065	3.037	6.0									

İSTATİSTİK

(01/01/2006 31/12/2016 TARİHLER ARASINDA)

Oyun Adı	Koltuk Sayısı	Tam Adet	İnd Adet	Dav Adet	İpt.Oyun Tam	İpt.Oyun İnd.	İpt.Oyun Dav.	Toplam Adet	Seans Sayısı	Kapasite	Doluluk Oranı (%)	Seans Ortalaması
86 ÇIKMAZ SOKAK	1.391	2.221	3.513	0	0	0	0	5.734	43	14.079	107.8033	107.803
86 ÇURUK TEMEL	1.622	3.462	9.093	0	0	0	0	12.555	51	18.034	244.4233	244.423
87 DİNMEYEN ALKİŞLAR	1.839	7.088	8.164	0	0	0	0	15.252	93	36.898	191.4460	191.446
88 DIVANE AĞAÇ	2.156	6.311	10.224	0	0	0	0	16.535	110	38.946	164.0310	164.031
89 DOSYA	1.236	2.357	4.383	0	0	0	0	6.740	51	15.496	123.5094	123.509
90 DÖRT KİŞİLİK BAHÇE	2.151	5.712	8.418	0	363	316	0	14.799	67	37.310	178.2448	178.245
91 DÜNYANIN ORTASINDA BİR YER	1.336	5.299	10.158	0	0	0	0	15.457	92	40.160	180.8965	180.897
92 DÜŞÜŞ	1.625	6.434	8.955	0	0	0	0	15.389	76	27.427	183.2447	183.245
93 ESKİCİ DUKKANI	1.252	3.735	5.337	0	0	0	0	9.072	34	13.006	255.3498	255.350
94 FEHİM PAŞA KONAĞI	7.150	6.084	16.128	0	0	0	0	22.212	50	25.628	789.8107	789.811
95 FERHAD İLE ŞİRİN	2.228	4.105	7.495	0	0	0	0	11.600	53	18.976	227.0119	227.012
96 GAYRİ RESMİ HÜRREM	880	1.019	1.564	0	0	0	0	2.583	11	5.284	221.8393	221.839
97 GEÇ KALANLAR	951	2.246	6.021	0	0	0	0	8.267	27	8.788	301.6086	301.609
98 GÖNÜLMEDEKİ OSMAN HAMDİ BEY	2.682	5.960	10.398	0	724	1.297	0	18.379	130	43.619	124.9813	124.981
99 HADİ ÖLDÜRSENE CANIKOM	898	313	1.071	0	0	0	0	1.384	11	3.400	165.1429	165.143
100 HAYALİ TEMSİL	1.617	5.346	15.117	0	0	0	0	20.463	74	25.584	282.7528	282.753
101 HERŞEYİN BİR SINIRI VAR	214	316	531	0	0	0	0	847	9	947	94.1111	94.111
102 HİDRELLEZ	8.328	10.194	16.888	0	0	0	0	27.062	77	42.262	736.7770	736.777
103 HİSSE-İ ŞAYIA (BİR EVLİLİK KOMEİ)	1.113	2.683	6.477	0	0	0	0	9.180	27	9.782	346.2889	346.289
104 İV MURAT	992	850	1.581	0	0	0	0	2.431	14	6.944	173.6429	173.643
105 İLKGÖZ AĞRISI	1.252	4.414	6.773	0	0	0	0	11.187	41	15.072	269.9286	269.929
106 İNEK	1.288	4.684	8.223	0	538	757	0	14.002	60	17.328	254.7785	254.778
107 İSİMSİZ	1.170	1.443	4.247	0	199	558	0	6.447	34	10.126	196.6578	196.658
108 İSTANBUL EFENDİSİ	10.720	28.493	44.087	0	1.192	1.782	0	75.634	151	89.540	1.038.6188	1.038.619
109 İSTANBUL HATIRASI	3.280	16.310	28.771	0	0	0	0	45.081	173	74.373	249.8949	249.895
110 KADIN HAYATTIR MEMATTIR KADI	2.081	3.539	6.723	0	782	834	0	11.878	66	28.019	143.5151	143.515
111 KENDİ GÖK KUBBEMİZ	836	2.212	3.927	0	0	0	0	6.139	45	12.674	157.4225	157.422
112 KIRALIK KONAĞI	1.236	2.155	3.697	0	0	0	0	5.852	24	7.544	242.9143	242.914
113 KOSEM SULTAN	6.876	6.766	12.314	0	0	0	0	19.080	71	38.540	316.4219	316.422
114 KUVAYI MİLLİYE DESTANI	1.932	3.745	9.780	0	0	0	0	13.525	47	22.843	275.3731	275.373
115 LİLLIAN	727	1.388	4.618	0	244	514	0	6.744	34	8.499	176.7298	176.730
116 MECBUR ADAM	1.128	3.970	5.096	0	0	0	0	9.068	47	12.274	206.9641	206.964
117 MEFİSTO	1.937	2.732	4.264	0	0	0	0	6.996	35	15.897	187.9643	187.964
118 MERAKLİSİ İÇİN ÖYLE BİR HİKAY	3.507	16.145	29.516	0	450	1.071	0	47.182	237	72.582	170.3919	170.392
119 MESUT İNSANLAR FOTOGRAFHAN	3.507	6.966	16.715	0	1.708	2.843	0	28.232	157	46.920	176.7876	176.788
120 OCAK	3.329	7.483	16.418	0	0	0	0	23.901	108	37.994	215.5086	215.509
121 PARA	3.000	5.754	14.517	0	0	0	0	20.271	99	32.675	228.3599	228.360
122 RADYONUN İÇİNDEKİLER	696	361	1.031	0	0	0	0	1.392	5	2.990	278.4000	278.400
123 SAADET HANIM	2.378	4.949	11.977	0	0	0	0	18.926	51	19.330	324.0890	324.089
124 ŞAHKESPEARE	1.836	5.234	14.056	0	235	661	0	20.206	66	23.608	310.6733	310.673
125 SİRKE TADINDA BÖĞÜRTLEN REÇİ	2.389	7.015	19.015	0	1.072	1.806	0	28.908	129	39.243	234.1864	234.186
126 SON(SUZ) OYKU	849	3.383	9.923	0	0	0	0	13.306	71	21.584	161.1274	161.127
127 SURNAME 2010	1.937	8.753	17.164	0	483	876	0	27.266	122	62.893	240.3903	240.390
128 SAHANE ZÜĞÜRTLER	1.754	5.046	11.159	0	0	0	0	16.205	40	18.474	360.7778	360.778
129 TOROS CANAVARI	2.666	16.882	31.715	0	97	185	0	48.579	166	76.888	267.1317	267.132

İSTATİSTİK

(01/01/2006 31/12/2016 TARİHLER ARASINDA)

Oyun Adı	Koltuk Sayısı	Tam Adet	İnd Adet	Dav Adet	İpt.Oyun Tam	İpt.Oyun İnd.	İpt.Oyun Dav.	Toplam Adet	Seans Sayısı	Kapasite	Doluluk Oranı (%)	Seans Ortalaması
130 TOZLU ÇİZMELER	1.870	6.985	11.917	0	0	0	0	18.902	83	30.661	220.9495	220.949
131 TÜRKİYE KAYASI 'BİR GÖÇ HİKAYİ	3.329	8.424	19.708	0	1.354	2.815	0	32.301	175	58.949	185.6123	185.612
132 UFAK BİR HATA	836	2.200	5.084	0	109	88	0	7.481	51	15.826	156.0342	156.034
133 VAKTİ GELDİ	2.324	6.362	18.087	0	491	1.449	0	26.389	120	39.057	231.5808	231.581
134 YA DEVLET BAŞA YA KUZGUN LEE	3.078	8.850	12.232	0	0	0	0	21.082	90	34.797	255.2342	255.234
135 YAĞMUR SIKINTISI	696	1.209	1.459	0	132	69	0	2.669	13	4.020	190.5455	190.545
136 YANGIN YERİNDE ORKİDELER	1.894	2.670	9.014	0	0	0	0	11.684	45	17.063	248.8488	248.849
137 YAPRAK DOKUMU	850	2.139	4.477	0	0	0	0	6.616	18	9.280	315.7500	315.750
138 YEDİ TEPELİ AŞK	550	1.359	2.130	0	0	0	0	3.489	13	3.636	262.7857	262.786
139 YILDIZLAR ALTINDA CİNAYET(KAT	954	1.737	3.766	0	0	0	0	5.493	34	11.046	150.0190	150.019
140 YOLCU	2.064	6.493	16.934	0	0	0	0	23.427	90	29.680	265.3364	265.336
141 YUZLEŞME	3.280	11.091	18.878	0	558	845	0	31.372	167	53.162	178.6764	178.676
142 ZENGİN MUTFAĞI	3.329	13.350	33.595	0	0	0	0	46.945	172	64.410	269.8968	269.897
143 ZİRHİLİ KURT	620	1.339	2.518	0	0	0	0	3.857	25	7.774	156.8378	156.838
144 ZİRHİLİ KURT (KOSEM SULTAN İLE	2.348	2.276	4.866	0	24	17	0	7.173	67	22.172	117.2741	117.274
Kategori Toplamı ...		397.958	784.183	0	0	1.194.939	5.379	1.989.846	82.1315	256.541
Repertuar Toplamı ...		1.424.006	1.080.821	0	0	2.543.805	10.341	3.895.134	68.4913	309.686
Repertuar YABANCI OYUN												
Kategori ÇOCUK OYUNU												
145 BREMEN MİZİKACILARI	944	8.234	0	0	0	0	0	8.234	26	8.096	316.6000	316.600
146 ÇİZMELİ KEDI	1.000	15.507	0	0	0	0	0	15.507	58	16.704	311.0385	311.037
147 FARELİ KOYUN KAVALCISI	6.828	39.813	0	0	0	0	0	39.813	123	53.583	442.4294	442.429
148 İRMİKOĞLAN	404	792	0	0	0	0	0	792	4	1.616	198.0000	198.000
149 KIBRITÇI KIZ	1.841	15.763	0	0	403	0	0	16.166	46	20.959	317.6743	317.674
150 KUÇUK HAYALET	1.841	18.553	0	0	0	0	0	18.553	60	22.198	317.1082	317.108
151 MİRACLE	286	610	0	0	0	0	0	610	2	672	305.0000	305.000
Kategori Toplamı ...		99.272	0	0	403	0	0	99.675	319	123.728	68.2530	346.273
Kategori MÜZİKAL OYUN												
152 CİBALI KARAKÖLÜ	7.436	19.010	35.197	0	3	18	0	54.228	117	59.549	799.3665	799.367
153 KABARE	15.108	33.027	56.141	0	0	0	0	85.168	247	134.872	961.8070	961.807
154 MARAT-SADE	1.622	3.494	4.860	0	0	0	0	8.354	33	14.344	245.0833	245.083
155 ŞARK DIŞIŞI	5.994	25.462	48.333	0	0	0	0	77.795	164	105.148	857.2525	857.252
156 TARLA KUŞUYDU JULİET	2.223	10.256	13.947	0	169	205	0	24.577	72	31.894	360.6244	360.624
Kategori Toplamı ...		95.249	158.478	0	172	223	0	254.122	633	345.807	75.5595	690.716
Kategori NORMAL												
157 ALDATMA	842	2.782	6.909	0	0	0	0	9.691	33	9.675	272.5783	272.578
158 ARZUNUN ONDA DOKUZU (DOKU;	1.839	6.025	9.249	0	0	0	0	15.274	92	31.770	173.3373	173.337
159 ATESLİ SABİR	1.162	1.158	3.280	0	0	0	0	4.438	19	6.966	195.8818	195.882
160 ATESLİ SABİR (POSTACI)	2.223	5.371	9.908	0	0	0	0	15.279	65	24.652	228.2840	228.284
161 AY UYUYOR MUYDUN AFEDERSİ	292	800	988	0	542	741	0	3.071	12	3.504	255.9187	255.917

İSTATİSTİK

(01/01/2006 31/12/2016 TARİHLER ARASINDA)

Oyun Adı	Koltuk Sayısı	Tam Adet	İnd Adet	Dav Adet	İpt.Oyun Tam	İpt.Oyun İnd.	İpt.Oyun Dav.	Toplam Adet	Seans Sayısı	Kapasite	Doluluk Oranı (%)	Seans Ortalaması
162 AYAKTAKIMI ARASINDA	2.866	4.660	12.313	0	0	0	0	16.973	52	26.140	288.6875	288.688
163 BABA	890	1.767	2.558	0	0	0	0	4.325	32	9.540	167.5595	167.560
164 BAKHALAR	598	2.643	3.579	0	0	0	0	6.222	29	17.342	214.5517	214.552
165 BAYAZIT	1.807	8.292	10.891	0	1	0	0	19.184	97	29.771	203.9726	203.973
166 BELDEN AŞAĞI VURMAK	292	466	659	0	0	0	0	1.125	5	1.480	225.0000	225.000
167 BEN SİNEMA ARTISTI OLMAK İSTİY	2.906	8.226	14.761	0	82	93	0	23.162	130	38.480	167.7300	167.730
168 BERNARDA ALBAININ EVİ	2.742	11.139	13.825	0	0	0	0	24.964	141	50.423	197.9451	197.946
169 BİR YAZ GEÇESİ RUYASI	5.924	6.577	16.278	0	0	0	0	26.853	41	23.969	1.384.7789	1.384.779
170 BULLUSMA YERİ	1.819	9.733	16.897	0	0	0	0	26.830	103	47.341	259.1885	259.188
171 CANAYAR SOFRASI	1.151	1.243	2.175	0	0	0	0	3.421	20	7.458	168.3810	168.381
172 CORIOLANUS	1.339	2.138	3.279	0	0	0	0	5.417	39	16.720	131.7903	131.790
173 CYRANO DE BERGERAC	2.532	6.763	16.493	0	0	0	0	23.246	62	32.794	347.4023	347.402
174 ÇILGIN DUNYA	1.555	3.050	4.694	0	0	0	0	7.744	41	16.376	209.4794	209.479
175 ÇİN KAHVESİ	849	1.076	3.694	0	218	777	0	5.765	36	10.588	180.2560	180.256
176 DANTONUN OLUMU	292	435	943	0	0	0	0	1.378	5	1.480	275.6000	275.600
177 DAR AYAKKABIYLA YAŞAMAK	2.437	6.217	11.581	0	731	1.349	0	19.878	80	28.787	236.7773	236.777
178 DERİ CEKET	1.625	5.762	8.449	0	0	1	0	14.212	65	23.397	207.2838	207.284
179 DOĞUM GÜNÜ PARTİSİ	2.773	18.128	27.401	0	0	0	0	45.529	156	59.059	314.5617	314.562
180 DONUŞUM	1.240	2.793	6.030	0	344	624	0	9.791	47	13.600	220.5244	220.524
181 DULLAR	2.081	13.379	16.553	0	12	5	0	29.949	137	44.181	186.8110	186.811
182 GEÇMİSTEN GELEN KADIN	54	440	710	0	37	38	0	1.223	33	1.782	37.0606	37.061
183 GİZLİ OTURUM	2.081	8.609	12.852	0	0	0	0	21.261	132	39.355	150.0442	150.044
184 GÜNDÜZE GEBEDİR GECE	628	689	1.099	0	0	0	0	1.788	8	2.600	248.8333	248.833
185 GÜNLÜK MÜSTEHCEN SİRLAR	1.437	4.643	8.262	0	0	0	0	12.905	76	22.575	149.5728	149.573
186 HEDDA GABLER	1.336	2.724	5.421	0	0	0	0	8.145	41	17.088	199.2959	199.296
187 HİZMETÇİLER	1.485	2.691	4.208	0	748	877	0	8.322	44	13.390	237.5058	237.506
188 İHTİRAŞ TRAMVAYI	2.228	5.983	6.538	0	768	1.027	0	14.192	70	25.290	210.8441	210.844
189 İKİ ARADA BİR VERDE	2.751	4.629	12.947	0	0	0	0	17.476	75	25.718	251.4603	251.460
190 İNTİHARIN GENEL PROVASI	2.437	20.435	31.199	0	38	11	0	51.863	192	63.824	277.3219	277.322
191 İYİ GECELER ANNE	54	581	1.052	0	0	0	0	1.813	49	2.646	32.9184	32.918
192 KADINLAR, SAVAŞ, KOMEDİ	550	1.289	2.462	0	0	0	0	3.751	37	9.626	107.1460	107.146
193 KAFES	1.437	3.137	5.942	0	197	195	0	9.471	46	16.107	189.4671	189.467
194 KARGAŞA	2.437	4.084	7.722	0	254	428	0	12.498	70	27.915	154.0516	154.052
195 KAYIP	214	70	126	0	0	0	0	196	2	428	98.0000	98.000
196 KES VE KAC	1.443	1.609	4.158	0	0	0	0	5.767	30	9.226	218.9125	218.913
197 KIBRIS RUMÇA KUSTUM TÜRKÇE	214	72	113	0	0	0	0	185	1	214	185.0000	185.000
198 KİM KİMİ KİMLE	1.847	6.147	6.696	0	0	0	0	12.743	52	19.657	240.5771	240.577
199 KIRMIZI PAZARTESİ	1.625	6.839	10.345	0	0	0	0	17.184	60	24.148	292.6406	292.641
200 KISASA KISAS	2.266	4.774	13.145	0	0	0	0	17.919	61	26.134	292.0015	292.002
201 KOMŞUM HITLER	2.181	4.786	13.172	0	0	0	0	17.958	78	23.927	214.0173	214.017
202 LEONCE İLE LENA	1.170	3.896	5.867	0	0	0	0	9.533	41	11.354	234.6310	234.631
203 LYSISTRATA "KADINLAR DA SAVAŞ"	2.223	4.950	12.214	0	0	0	0	17.164	62	22.488	285.8833	285.883
204 MARTİ	1.002	3.627	10.122	0	0	0	0	13.749	32	16.032	429.6563	429.656
205 MARY STUART	336	244	655	0	0	0	0	929	7	2.352	132.7143	132.714
206 MASKELİLER	2.081	12.369	22.462	0	0	0	0	34.831	159	48.777	211.7822	211.782

İSTATİSTİK

(01/01/2006 31/12/2016 TARİHLER ARASINDA)

Oyun Adı	Koltuk Sayısı	Tam Adet	İnd Adet	Dav Adet	İpt.Oyun Tam	İpt.Oyun İnd.	İpt.Oyun Dav.	Toplam Adet	Seans Sayısı	Kapasite	Doluluk Oranı (%)	Seans Ortalaması
207 MERHABA HOŞCAKAL	2.081	4.626	7.804	0	673	1.075	0	14.178	89	27.485	183.3494	183.349
208 MUTFAK SOYLEŞİLERİ	1.240	3.896	6.280	0	65	62	0	10.283	66	18.454	159.6435	159.644
209 NEKRASSOV	598	440	943	0	0	0	0	1.383	6	2.990	276.6000	276.600
210 ON İKİ ÖFKELİ ADAM	3.715	11.609	33.548	0	278	1.000	0	46.435	147	56.067	318.9658	318.966
211 ONLAR ERMIŞ MURADINA	1.839	6.309	9.153	0	0	0	0	15.462	66	29.038	249.9284	249.928
212 OTOBUS	932	3.078	5.893	0	0	0	0	8.971	41	17.390	221.4484	221.448
213 OYUN	932	3.052	6.881	0	0	0	0	9.933	31	15.106	312.7756	312.776
214 OYUNUN OYUNU	1.932	3.627	9.144	0	0	0	0	12.771	35	16.431	337.8172	337.817
215 OLU ADAMIN ÇEP TELEFONU	1.801	5.572	16.109	0	617	1.395	0	23.693	106	32.185	213.5541	213.554
216 OLU ÖRDUNUN GENERALİ	1.937	1.191	3.886	0	0	0	0	5.077	27	12.681	192.0790	192.079
217 OLUMSUZ OYKU	1.927	2.534	3.916	0	189	265	0	6.884	49	21.973	134.9375	134.938
218 PERSEMENİN HANIMLARI	3.280	8.057	13.568	0	1.083	1.159	0	23.867	118	36.992	230.4617	230.462
219 ROMEO VE JULIET	1.533	9.047	19.791	0	0	0	0	28.838	83	46.349	351.7017	351.702
220 ROSENBERGLER OLMEMELİ	932	3.438	6.825	0	0	0	0	10.263	27	14.296	353.1929	353.193
221 SAVAŞ VE KADIN	2.070	5.484	9.622	0	491	832	0	16.429	99	30.292	154.8523	154.852
222 SAYGILI YÖSMA	1.653	5.765	6.958	0	0	0	0	12.723	48	21.420	258.3393	258.339
223 SEKİZ KADIN	1.674	2.209	2.850	0	222	229	0	5.510	28	11.718	196.7857	196.786
224 SEVGİLİ DOKTOR	2.437	10.947	17.905	0	212	840	0	29.905	123	43.723	269.2428	269.243
225 SIRÇA HAYVAN KOLEKSİYONU	2.446	5.883	17.038	0	0	0	0	22.719	87	29.570	267.5176	267.518
226 SİZE ÖYLE GELİYORSA ÖYLE DİR	2.792	8.639	10.490	0	0	0	0	19.029	82	32.214	224.7469	224.747
227 TARLA KUSUYDU JULIET	2.328	12.170	20.489	0	1.673	1.712	0	35.924	87	45.999	395.3857	395.386
228 TEHLİKELİ İLİŞKİLER	598	11.754	17.220	0	0	0	0	28.974	79	47.242	366.7596	366.759
229 TEKRAR ÇAL SAM	2.408	9.338	11.939	0	0	0	0	21.277	88	33.179	258.1307	258.131
230 TERZİ	2.178	2.722	7.501	0	0	0	0	10.223	45	16.424	241.5566	241.557
231 TITANİK ORKESTRASI	1.603	3.430	5.279	0	0	0	0	8.709	49	16.778	171.5714	171.571
232 ÜÇ KIZ KARDES	2.456	13.899	16.334	0	0	0	0	30.033	111	37.853	310.9147	310.915
233 VIŞNE BAHÇESİ	2.569	24.553	42.264	0	49	23	0	66.889	208	89.195	319.0303	319.030
234 YABAN ORMANI	944	1.660	3.303	0	0	0	0	4.963	39	12.864	117.7170	117.717
235 YUVAYA DONMEK "BABAM İÇİN"	1.146	927	2.329	0	0	0	0	3.256	17	6.662	186.2444	186.244
236 12. GECE	5.994	12.340	28.338	0	0	0	0	38.678	70	41.785	1.323.8319	1.323.832
Kategori Toplamı ...		439.456	785.864	0	9.410	*****	0	1.249.286	5.143	1.915.251	64.7467	258.137
Repertuar Toplamı ...		633.977	944.342	0	9.985	*****	0	1.603.083	6.095	2.384.786	66.9016	294.844
TOPLAM	543.603	2.057.963	2.025.163	0	*****	*****	0	4.146.668	16.436	6.279.920	67.9272	304.419

6. İBB ŞEHİR TİYATROLARI SAHNE YÖNETİCİSİ KUBİLAY PENBEKLİOĞLU İLE SÖYLEŞİ

Muhammed Emre KAYA: Kubilay Bey merhaba. Şehir Tiyatroları'nın tiyatro ile seyirciyi buluşturan birimi olan ve genel işleyişin yürütüldüğü “Sahne Yöneticiliği” hakkında işin başındaki kişi olarak sizinle tez çalışmam hakkında konuşmak istedim. Vakit ayırdığınız için teşekkür ederim. Şehir Tiyatroları hakkında genel bilgi verir misiniz?

Kubilay PENBEKLİOĞLU: Elbette. Şehir Tiyatroları İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesindeki bir kurumdur. Dolayısıyla bir yönetmeliğe tabidir. Bir yönetim kurulu var, 7 kişiden oluşur. Bu kurulun başkanı İBB Genel Sekreter Yardımcısı'dır. Daire başkanı, şehir tiyatroları müdürü, genel sanat yönetmeni ve diğer atanan kişiler vardır. Bir de edebi kurul vardır, bu kurul da 7 kişiden oluşur. Bu ekip önerilen bütün oyunları inceler ve uygun gördüklerini repertuara ekler.

Muhammed Emre KAYA: Kimler bu kurula oyun gönderebilir?

Kubilay PENBEKLİOĞLU: Herkes bu kurula oyununu gönderebilir. Belli prosedürleri var bu işleyişin. 8 nüsha olarak kurula dağıtılır ve bütün üyeler eseri inceler. Başvurular sıraya alınır. Yaklaşık her toplantıda 10–15 oyun incelenir. Uygun görülenler repertuara alınır ya da reddedilir.

Muhammed Emre KAYA: Oyunların içeriği hakkında bir başvuru standardı var mı?

K.P.: Hayır Yok.

M.E.K.: Oyunu kabul edilen kişilere bir ücret ödeniyor mu?

K.P.: Eğer ki başvuran kişinin oyunu kabul edilirse ve repertuara alınırsa bir telif ücreti ödenir.

M.E.K.: Repertuar hazırlanırken neler göz önünde bulunduruluyor?

K.P.: Genel sanat yönetmenliği, sahne yöneticiliği ve idarenin ortak bir çalışması sonucunda edebi kuruldan geçen oyunlar repertuar listesine ekleniyor. Bir de dışardan bazı projeler geliyor. Bunlara da yer verilebiliyor.

M.E.K.: Repertuar hazırlanırken amaç oyun yapmış olmak mı yoksa toplumun sanatsal ihtiyaçlarını karşılamak mı?

K.P.: Mutlaka toplumun sanatsal ihtiyaçlarını göz önünde bulunduruyoruz. Şehir Tiyatroları'nın önemli bir özelliği var, devlet tiyatrolarından da bu konuda ayrılır. Burası bir halk tiyatrosudur. Toplumsal sorunlarla çok daha ilgilidir. Halkın dışında olmamaya çalışan bir tiyatrodur. Bu bağlamda seçilen oyunların da halkın ilgisini çekebilecek, halkın sorunlarına değinecek oyunlar olmasına dikkat edilir. Şehir Tiyatrosu'nun bir diğer özelliği de yerli yazarlara çok önem vermesidir. Şehir Tiyatroları'nda devlet tiyatrolarından daha fazla yerli oyun vardır. Yerelden ulusala, ulusaldan evrensele gibi bir mantıkla hareket edilir. Çok farklı oyunlar da vardır, klasik oyunlar, yabancı oyunlar mutlaka vardır ama her zaman yerli yazarlara daha çok önem verilir.

M.E.K.: Sahne yöneticiliği bunların neresindedir? Tam olarak görevi nedir?

K.P.: Sahne yöneticisi tam olarak tiyatroyu işleyen kişidir. Sahnelerin düzeni, oyunların düzeni, oyunların prova düzeni, hangi sahnede hangi oyun oynayacak, hangi oyunda hangi oyuncu oynayacak, bütün castından tutun oynayacağı yerlere kadar, onların sorunlarına kadar, teknik kurula, dekor ve kostümün yapılmasından satın alınmasına kadar her şeyin başında sahne yöneticiliği var. Sahne yöneticiliği şu an tiyatronun kalbi.

M.E.K.: Şehir Tiyatroları'nın bazı zamanlara özel ve toplumla tiyatronun yakınlaşmasını sağlayacak etkinlikleri var. Bunlar nelerdir, neler yapılır?

K.P.: Her yıl 23 Nisan Haftası'na denk gelen dönemde "Çocuk Şenliği" yapılır. Yine Her yıl 19 Mayıs'a denk gelecek şekilde "Genç Günler Festivali" yapılır. Buralarda hem genç oyunculara fırsat verilir hem de toplumun birçok kesimine hitap edilmiş olur. Mesela geçen senelerde Van'dan bir ekip geldi, Şırnak'tan geldi. Şehir Tiyatroları sahnelerinde oyunlar oynama fırsatları oldu. Sahne bulamayıp kendilerini göstermek isteyenlere kapımız açılıyor. Bunların yanında turneler ile hem memleketin birçok yerine gidilir, hem de yurt dışında oyunlar oynanır.

M.E.K.: Darülbedayi atölyesi, çocuk eğitim birimi gibi çalışmalarınız da toplumsal açıdan çok önemli faaliyetler.

K.P.: Öyle tabi ki. Toplumun her kesiminden insanlar geliyor. Dün gece bitirdik sınavı, birçok avukat vardı. Dikkatimi çekti. Onun dışında her meslek grubundan insanlar geliyorlar. Oyuncu olmak isteyenler gidip dışarıda kurs alıyorlar para vererek. O kursları da biz veriyoruz, sanatçı arkadaşlarımız veriyor. Ama darülbedayi atölyesinde ücretsiz olarak bu imkândan faydalanmış oluyor toplumumuz. Tabi onlar da bunun kıymetini biliyorlar. İçlerinden konservatuar kazananlar da var. Yaşı küçük olanlar konservatuara giriyor, büyük olanlar ise kendi aralarında ekip oluşturup oyunlar oynuyorlar. Kerem Yılmaz sahnesi bu ekiplere açık. Ailelerini, arkadaşlarını, çevrelerini davet ediyorlar ve ücretsiz olarak oyunlarını oynuyorlar.

M.E.K.: Darülbedayi atölyesi bir okul gibi ama okul statüsünde değil anladığım kadarıyla. Yani işleyişi okul gibi olsa da bir diploma verilmiyor değil mi?

K.P.: Evet aynen öyle. Biz katılımcılara sertifika veriyoruz. Bazen orda eğitim görenler Şehir Tiyatroları'na gireceğiz algısına kapılıyorlar ama bu yanlış bir algı. Orda sadece eğitim veriyoruz. Şehir Tiyatroları'na adam yetiştirmek için yapmıyoruz, içinde tiyatro sevdası olanlara böyle bir hizmet sunuyoruz.

M.E.K.: Nasıl bir müfredat uygulanıyor? Hocalar kimler?

K.P.: Tamamen bir konservatuar eğitimi gibi aslında. Bütün müzisyenlerimiz gelip orda ders veriyor. Tiyatro tarihi dersimiz var. Kuramsal ve pratik bütün dersler var.

Toron Karacoğlu, Zihni Göktağ gibi usta isimler var. Şehir Tiyatroları sanatçıları ders veriyor.

M.E.K: Son olarak.. Toplumsal olaylarda Şehir Tiyatroları ne gibi sorumluluklar üstleniyor?

K.P.: Bizler toplumun her anında yanlarında olmak istiyoruz. Mesela Soma faciası yaşandığı zaman ilk giden bizdik. Gidip oradaki acılı ailelere moral vermek istedik. Sosyal sorumluluk projelerine çok duyarlıyız. Bugün gitti bazı arkadaşlarımız, biz de yarın gideceğiz. Ağrı'ya dört tane çocuk oyunu götürüyoruz. Bir öğretmen "çocuklarımız hiç tiyatro görmedi" dedi, biz de böyle bir proje yaptık. Geçen yıl da gitmiştik. Ama bu yıl biraz daha farklı olacak, 650 tane çocuğu giydireceğiz aynı zamanda. Tepeden tırnağa 650 çocuk giydireceğiz. Bunu ancak Şehir Tiyatroları yapabilir.

M.E.K.: Bunlar çok güzel çalışmalar. Tiyatro ile toplum arasında böyle bir bağ kurulması, ülkenin dört bir yanına sanatla gidiliyor olması barış ve huzurun, birlik ve beraberliğin temel noktasıdır. Çok teşekkür ediyorum verdiğiniz bilgiler için.

K.P.: Ben teşekkür ediyorum, iyi çalışmalar dilerim.

SONUÇ

Kâinattaki en büyük sanat eseri “insan”dır. Dolayısıyla insanın olduğu her yerde sanat vardır. Tiyatro sanatı için “insanı insana insanla anlatma sanatı” denir. İnsanlık tarihi ilk günden beri belli ritüellere önem vermiş bunları konularına göre yer yer periyodik olarak da tekrarlamıştır. Yunan mitolojisi, Mısır mitolojisi, milattan önce ve sonra yaşayan bütün toplumlar, semavi ve gayri semavi dinlerin mensupları kendi kültürlerine göre çeşitli törenler, ayinler, etkinlikler yapmışlardır. Konular ve anlatım biçimleri değişse de öz hep aynı kalmıştır. Bugün tarihçiler sanat eserleri üzerinden toplumlar hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Bu bile sanat ile toplum arasında ne denli bir bağ olduğunu göstermektedir.

Türk toplumu da kendi kültüründe etkinlikler, gösteriler, şenlikler tertip etmiştir. Özellikle İslamiyet’i seçtikten sonra peygamberi övmek maksadıyla methiyeler yapan meddahlar ortaya çıkmış ve zamanla bir sahne gösterisine dönüşmüştür. Geleneksel Türk Tiyatrosu geçmişten günümüze kadar gelmiş, içerik olarak değişse de vermek istediği mesajlar çoğunlukla aynı kalmıştır. Tiyatro ile insanlığa iyiyi, güzeli, doğruyu anlatmak hedeflenmiştir. Yanlışlar, hatalar, günahlar anlatılıp insanları bunlardan uzak tutmak için tiyatro veya diğer sahne gösterileri de kullanılmıştır. Sadece bunlar değil, olumlu ya da olumsuz toplumsal birçok şey tiyatronun konusu olmuştur. Düğünler, doğumlar, kutlamalar, kahramanlıklar gibi eğlenceli şeylerin yanı sıra ölümler, kayıplar, doğal afetler gibi hüznü olaylar da sahneye aktarılmış ve nesilden nesile anlatılması sağlanmıştır.

Tiyatroda seyirci ile direkt temas halinde olunur, televizyon ve sinema gibi değildir. Daha gerçek ve daha samimidir. Dolayısıyla gelen seyirci oyunu pür dikkat izler. Sadece sahnedeki insan konuşur, istediğini yapar. Seyirci bu durumu kabullenerek tiyatroya gelir, üstüne bir de para verir. Bunun altında “Ben senden bir şeyler almaya geldim” düşüncesi yatar. Sahnedeki insanın anlattıkları, yaptıkları gelen insanları ağlatabilir, güldürebilir, düşündürebilir, yönlendirebilir... Sahnede anlatılanlar ne kadar doğru ve ne kadar güzel olursa toplum da o kadar doğru ve kaliteli olur.

Değişen dünya düzenine ayak uyduran Şehir Tiyatroları çok eski bir kurum olmasının avantajıyla hem geçmişini muhafaza edebilmiş hem de çağdaş bir sanat anlayışı benimseyebilmiştir. Sanatçıların çoğu usta – çırak kültüründe yetişmiştir. İçlerinde meddahlık yapan, karagöz oynatanlar vardır. Çağdaş oyunlarda bu yönlerini kullanıp geleneksel tiyatro ile modern tiyatroyu harmanlayıp tiyatroya farklı bir yorum katma denemeleri de yapılmaktadır.

Genç günler, çocuk şenliği, çocuk eğitim birimi ve darülbedayi atölyesi gibi projelerle toplum ile tiyatro arasındaki bağı kuvvetlendirmeyi amaçlayan Şehir Tiyatroları önemli bir boşluğu doldurmaktadır. 2006 ile 2016 yılları arasındaki oyunlarla ilgili yapılan araştırmamızda günden güne artan bir seyirci kitlesi olduğunu gördük. 10 yılın ortalamasında doluluk oranı %67 iken son olarak 2015–2016 sezonunda doluluk oranının %87'ye çıktığını tespit ettik.

Son yıllarda yerli ve milli bir sanat anlayışı benimseyen Şehir Tiyatroları toplumun tiyatroya olan ilgisini arttırmıştır. Bu durum toplumun kendi kültürünü benimsemesini, Türk Tiyatrosu'nun özüne dönmesini ve kendi kültürünü yansıtmasını sağlayacaktır. Batı etkisindeki tiyatro Türk toplumunun sanatsal ihtiyacını yeteri kadar karşılayamamaktadır. Toplum sahnede kendinden olanı da görmek istemektedir. Uluslararası arenada batı ile aynı kalitede olacak eserler de olmalı, kendi toplumunu tatmin eden eserler de olmalıdır. Sadece batı denirse toplum eksik kalır, sadece toplum denirse batıdan geri kalınır.

Şehir Tiyatroları sanat üreten ve icra eden bir kurumdur. Siyasi çekişmelerin odağı ya da parçası olmamalıdır. Siyasiler, sanatın ve sanatçının işini kolaylaştırmalı, Türk Tiyatrosu'nun gelişimine katkı sağlamalıdır.

KAYNAKLAR

And, M. (1985). *Geleneksel Türk Tiyatrosu/Köylü ve Halk Tiyatrosu Gelenekleri*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Baltacıoğlu, İsmail H. (1975). *Türk Kukla Sanatı, Türk Folklor Araştırmaları*. s.7388.

Boratav, Pertev N. (1973). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Coşkun, P. (2010). *Dünden Bugüne Türk Gölge Tiyatrosu: Karagöz Örneği*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi.

Çapanoğlu, Süleyman M. (1950). *Eski Ramazanlarda Orta Oyunu Tekerlemeleri*. Milliyet Sayı 70.

Eliuz, U. (2008). *Toplumsal İroni Bağlamında Karagöz (The Karagoz Of Context In Social Irony)* Turkish Studies. S.3/2, ss:294-306

Ergin, E. (1995). *Türklerde Dini Danslar*. Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Tiyatro Araştırmaları Dergisi. Sayı 12, ss.111-121

Fuat, M. (2000). *Tiyatro Tarihi*. İstanbul: MSM Yayınları.

Kadirov, M. (1972). *Halk Koğırçak Teatri (Özbek An'aneviy Koğırçak Teatri)*. Taşkent: Edebiyat ve San'at Neşriyatı.

Karadağ, N. (1978). *Köy Seyirlik Oyunları*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Konur, T. (1995). *Ortaoyunu*. Ankara Üniversitesi Tiyatro Araştırmaları Dergisi. S.12, ss.47-51.

Korkmaz, N. (2009). *Antik Çağ'da Tiyatro* Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi S.455 ss.64-68

Nutku, Ö. (1993). *Dünya Tiyatrosu Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi

Nutku, Ö. (1997). *Meddahlık ve Meddah Hikayeleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Oral, Ü. (1996). *Çocuklara Karagöz Hikayeleri*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Rasim, A. (1989). *Muharrir Bu Ya*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. Sayı 929.

Sevengil, Ahmet R. (1934). *Türk Tiyatrosu*. İstanbul: Kanaat Kütüphanesi

Sevengil, Ahmet R. (2015). *Türk Tiyatrosu*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Şener, S. (2008). *Dünden Bugüne Tiyatro Düşüncesi* Ankara: Dost Kitabevi Yayınları

Tekerek, N. (2008). *Köy Seyirlik Oyunları*. İstanbul: Mitos-Boyut Yayınları.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. (2007). İstanbul: TDV Yayınları. Cilt: 33, ss.400-402.

ÖZGEÇMİŞ

15 Eylül 1992 tarihinde Giresun'un Görele ilçesinde doğdu. İlkokula Tokat'ın Turhal ilçesinde başladı. 5. sınıfı Turhal'da bitirdikten sonra 6. sınıfa Gaziantep'te başladı ve liseye kadar burada devam etti. 9. sınıfı da Gaziantep'te bitirdikten sonra 10. sınıfı Erzurum'da, 11. sınıfı Van'da bitirdi ve son olarak 12. sınıfta Ardahan'a geçti. Ardahan 75. Yıl Anadolu Lisesi'nden 2010 yılında mezun oldu. Ailesinin görevi nedeniyle birçok şehir değiştirdi ve çocukluktan itibaren toplumsal gözlem yapma imkânı oldu.

2010 yılında İstanbul'a gelerek Haliç Üniversitesi Konservatuarı Tiyatro Bölümü'ne girdi ve 2014 yılında mezun oldu. Mezuniyetinin hemen ardından yine 2014 yılında Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Tiyatro yüksek lisans programına başladı. Bu süreçte çeşitli tiyatro oyunlarında yer aldı. Aynı zamanda Kurtlar Vadisi Pusu, Beyaz Karanfil, Filinta gibi dizilerde oynadı. 2016 yılının Ocak ayında tiyatro oyuncusu olarak başladığı İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları Müdürlüğü'ndeki görevine devam etmektedir.

Turnitin Orjinallik Raporu

Muhammed Emre KAYA Muhammed Emre KAYA tarafından

2016 -2017 Güz Dönemi Tez Çalışmaları
(2016 - 2017 Güz Dönemi Tiyatro Asd Tezleri) den

Benzerlik Endeksi

%24

Kaynağa göre Benzerlik

İnternet Sources:	%24
Yayımlar:	%0
Öğrenci Ödevleri:	%3

26-Oca-2017 18:07 EET* de işleme
kondu

NUMARA: 762503514
Kelime Sayısı: 14313

kaynaklar:

- 1 4% match (02-Nis-2016 tarihli internet)
<http://edebiyatforum.com/edebiyatla-ilgili-diger-yazilar/koy-seyirlik-oyunu-ornegi.html>
- 2 3% match (02-May-2016 tarihli internet)
http://www.kuranyolunda.com/forum_posts.asp?TID=2742
- 3 2% match (14-Haz-2014 tarihli internet)
http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt4/say17pdf/1dilededebiyat/baydemir_huseyin.pdf
- 4 2% match (29-Tem-2016 tarihli internet)
<http://alatrakya.blogspot.com/2009/10/qeleneksel-halk-seyirlik-oyunlar.html>
- 5 2% match (19-Şub-2016 tarihli internet)
<http://sehirtiyatrolari.ibt.gov.tr/kurumsal/tarihce/>
- 6 1% match (22-Kas-2016 tarihli internet)
http://dspace.balikesir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/2168/U%C4%9Fur_Durmaz.pdf?isAllowed=y&sequence=1
- 7 1% match (18-Tem-2010 tarihli internet)
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/13/1190/13747.pdf>
- 8 1% match (05-Tem-2015 tarihli internet)
http://www.edebiyadvesanatakademisi.com/edebiyad/932-meddah_oyunu_%C3%B8mekleri.html
- 9 1% match (31-Ağu-2015 tarihli internet)
<http://dombayci.com/dosyalar/dersler/orneketkinlik.pdf>
- 10 1% match (25-Eyl-2011 tarihli internet)
http://www.eskisehir-bld.gov.tr/dosyalar/mevzuat/kultur/tyatro_vont.pdf
- 11 1% match (06-Ağu-2012 tarihli internet)
<http://www.edebiyatkultur.com/halk-tyatrosu/50-halk-tyatrosu/76-turk-halk-tyatrosu-kavuklu-ile-pisekar.html>
- 12 1% match (07-Nis-2016 tarihli internet)
http://aok.meb.gov.tr/pdf/dilveanlatim_5.pdf
- 13 < 1% match (26-Kas-2013 tarihli internet)
<http://www.tiyatronline.com/haberler/inceleme-ve-tezler/3089/turkiye-de-odenekli-tyatrolarin-sanat-ortamindaki-yeri-ve-sorunlarinin-arastirilmesi.html>
- 14 < 1% match (16-Eki-2015 tarihli internet)